

HAYDAR ALİYEV
MİLLÎ ANAYASAMIZIN
KURUCUSU VE BÂNİSİDİR

Prof. Dr. **BAHTİYAR EKBEROV**

HAYDAR ALİYEV
MİLLİ ANAYASAMIZIN
KURUCUSU VE BÂNİSİDİR

B-11684

"AZERBAIJAN ANSİKLOPEDIYASI"
YAYIN ROLİQRAFİYA BİRLİĞİ

BAKÛ - 1998

Denetleyici : Doç. Dr. *Rustem Mehmetov*
Ön sözü yazdı: Doç. Dr. *Ziyafet Askerov*
Türkçeye çevirdi: *Mihriban Abdurrahimova*
Redaktör: Doç. *Halide Kuliyeva-Kafkaslı*

Ekberov Bahtiyar Süleyman oğlu

E 43 Haydar Aliyev Millî Anayasamızın kurucusu ve banisidir. "Azerbaycan Ansiklopedisi" Yayın Poliqrafya Birliği, Bakü, 1998. 96 sayfa, resimlerle.

Kitapta yazarın yayınlanmış, bazı ilâve ve değişmeler yapılmış, Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in başkanlığıyla yapılmış Azerbaycan'ın ilk Millî Anayasası, onun "Vecizeler" ve "Bağımsızlık yolu" kitapları, Lizbon zirve toplantısındaki görüşmeleri ve Amerika Birleşik Devletler'ine ilk tarihsel ziyareti hakkında yazılar, Haydar Aliyev ideyalarına dayanarak Azerbaycan devletçiliği ve diğer aktüel konular yansıtıldı.

Bu yazarın okuyuculara sunduğu altıncı kitaptır.

Yazar kitabın basılmasına yardım etmiş aydınlara, tercüman ve yayınevi memurlarına teşekkürlerini sunar.

E 421120000 Sipariş edebiyatı—98
M 657—98
ISBN 5—89600

© Bahtiyar Ekberov, 1998.

Biz yasalara riayet etmeliyiz. Ben de riayet ediyorum, her kes de riayet etmeli.

Haydar ALİYEV,
Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı.

“Kendi haklarını tanıyarak onu koruyabilen vatandaşları olan, küçük bir ülke bile en büyük memleket kadar güçlüdür.”

HAYDAR ALİYEV.

ÖNSÖZ

“Haydar Aliyev Millî Anayasamızın Kurucusu ve Bânisidir“ kitabı çok ilgi çekici ve tam zamanında yazıldı. Yazar Haydar Aliyev şahsiyeti ve zekâsına bağlı olarak ilk millî Anayasa hakkında mülâhazalarının bu kitapta ne kadar aktüel olduğunu yazmıştır. Anayasa Komisyonunun bir üyesi olarak kesinlikle deyəbilirim ki, cumhuriyetimizde yasal devlet kuruculuğu Haydar Aliyev Cumhurbaşkanı olduktan sonra başladı.

Asıl anlamda Anayasamızın kurucusu olan Haydar Aliyev’in büyük zahmeti sonucu Anayasamızda Azerbaycan devletinin sosyal hukuksal yönde demokrasi özelliği, halk eğemenliği, vatandaş hakları, özgürlüğü ve görevleri, iktidar teşkilâtları ve gayri devlet teşkilâtlarının statüsü konuları dünya standartlarına uygun şekilde ayarlandı.

Daha önceki Anayasalardan farklı olarak yeni Anayasa’da gösterilen prensipler uluslararası eksperler tarafından yüksek değerlendirildi.

Adı geçen konular kitapta mantıksal bir dizimle yansıtıldı ve her bir Anayasa hukuk kararnamelerinin hazırlanması ve tesbit olunmasında Haydar Aliyev’in büyük kuruculuk faaliyeti profesyonel hukukcu düşünceleriyle gösterildi. Bundan dolayı kitabın yüksek düzeyde yazıldığını kesinlikle söyleyebilirim.

Doç.Dr. Ziyafet Askerov

Azerbaycan Cumhuriyeti
Milli Meclisi’nin milletvekili,
Bakû Devlet Üniversitesi

“Anayasa hukuku“ kürsüsünün başkanı.

***

Tarihte bazı devletler var ki, geçit devrinde, yâni gelişiminin zor devrinde (bunalım devrinde) kabul ettiği Anayasa, halkı zorluklardan kurtarıyor, gelişimi sağlıyor. Halk bu Anayasayı kendi liderinin zahmeti ve adına bağlıyor. Örneğin Fransa halkı V Cumhuriyetin 1958’de kabul ettiği Anayasayı general De Gol Anayasası diye adlandırdı. Türkiye Cumhuriyeti Atatürk zamanında kabul ettiği Anayasayı Atatürk Anayasası diye adlandırdı. Azerbaycan’ın da zor durumunda kabul edilen millî Anayasayı yazar haklı olarak **Haydar Aliyev Anayasası** diye adlandırdı.

Rüstem Mehmetov,

Azerbaycan Cumhuriyeti
Cumhurbaşkanlığında
bölüm başkanı.

Bakû Devlet Üniversitesi,
Uluslararası hukuk kürsüsünün başkanı.

SAYIN OKUCU!

Eseri okudukca belli olur ki, Halkımız dünyanın en sağlam fikirli politikacılarından, en becerikli ekonomistlerinden biri, milletimizin rahatlığı için büyük çabalar harcayan Sayın Cumhurbaşkanımız Haydar Aliyev gibi bir evladı olmasından dolayı kurur duyuyor. Azerbaycan Halkı ümit edir, umur ve güvenir ki, geniş hayat mektebi geçmiş, geniş hayat tecrübesine malik olan Sayın Cumhurbaşkanımız Haydar Aliyev bundan sonraki faaliyetinde de Azerbaycan'da barışı, tehlikesizliği korumak, toprak bütünlüğümüzü muhafaza etmek uğruna, insanların hayat tarzının her sahada iyiliğe doğru gelişmesi, inkişaf etmesi için yine de düşünüp yollar arayacak, kaygı ve gayret gösterecektir.

Halka hizmet etmeği kendi amalı, hayat gayesi bilen Sayın Cumhurbaşkanımız Haydar Aliyevin faaliyetinin bir kısmından gururla, iftiharla bahseden Prof. Dr. B.Ekberov'u eserin yayınlanması nedeniyle kutlar ve ona başarılar dileriz.

D-r. Doç. Halide Kuliyeva-Kalkaşlı.

1. Bölüm

MİLLÎ ANAYASAMIZ HAYDAR AVLİYEV ANAYASASI

Çağdaş dünyamızın en büyük, deha şahsiyetlerinden olan Haydar Aliyev'le temasta bulunmak ve onun hakkında konuşmaktan çok büyük şeref duyarım.

Ben hukukçuyum ve daha 1969'dan beri cumhuriyetimize başkanlık etmiş Haydar Aliyev'in faaliyetini çok beğeniyorum.

Haydar Aliyev daha Moskova ve Nahçıvan'da çalışırken ben onun yeniden Azerbaycan'da iktidara gelmesini arzulamış, bunun için her türlü propaganda yapmış, halkımızı ve ülkemizi bu zor durumdan yalnız onun kurtarabileceğini her yerde, tüm yazılarımda, televizyon görüşmelerimde söylemişim, ve söylüyorum.

Bu gün Azerbaycan Cumhuriyeti'nin dünyanın en yüksek kurumlarında, o sıradan BMT ve AGİK 'te özel mevki kazanması ve dikkat çekmesi halkın sevgisini kazanmış Haydar Aliyev'in adına bağlı.

Belli ki, 12 Kasım 1995 ülkemizin tarihine şerefli bir bayram - bağımsız Azerbaycan'ın ilk Millî Anayasası günü olarak yazıldı. Yeni Anayasanın yaranma zorunluluğu dünyanın en kudretli devletlerinden olan SSCB'nin parçalanması sonucu, yeni bağımsız cumhuriyetlerin, o sıradan güçlü millî özgürlük mücadelesi sonucu bağımsız Azerbaycan'ın yaranmasıyla ilgili.

Azerbaycan'da bağımsızlık hakkında bildiriler dağıtıldıktan sonra iki defa yeni Anayasa kabul edilmesi üzerine komisyon teşkiline rağmen eski

İktidar zamanı bu konuda gereken düzeyde değerlendirilmediğinden bu öneriler öneri olarak kaldı.

Doğrudur, aynı zamanda egemenlik üzerine "bildiri", "devlet bağımsızlığı üzerine Anayasa kararnamesi" kabul edilse de, onlar daha Anayasa değildi.

Ayrıca 1918-1919 senelerinde ilk Milli Demokratik Cumhuriyetimiz kurulduğu zaman Anayasa kabul edilmedi. Bu yüzden yeni Anayasanın kabullüğünü Azerbaycan tarihinde en fevkalâde bir olay olarak değerlendirebiliriz. Bağımsız şekilde gelişmeğe doğru ilerleyen Azerbaycan Cumhuriyeti'nin ilk Milli Anayasasının hazırlanması Haydar Aliyev Cumhurbaşkanı olduktan sonra başladı. Onun başkanlığıyla 35 kişiden oluşan yeni Anayasa projesini hazırlayan komisyon kuruldu.

O zaman komisyonun sekiz toplantısı yapıldı. Bu toplantıda Cumhurbaşkanımız komisyonun çalışmalarının daha yüksek düzeyde gelişmesini sağlayacak projeler önerdi.

Yeni Anayasanın basında yayınlanmış ilk projesi 199 maddeden mürekkepti. Burada aynı anlama gelen ve tekrar edilen maddeler vardı. Bazı yansıtılması gereken maddeler, şimdi pazar ekonomisinin geliştiği bir zamanda çok ihtiyaç olan arbitraj (şimdi ekonomi) mahkemeleri sadece unutulmuştu. Tüm hata ve yanlışlıklar son müzakereler zamanı Haydar Aliyev'in çalışmaları sonucu kaldırıldı ve son olarak 158 madde kabul edildi.

Bu müzakerelerde Cumhurbaşkanımız Haydar Aliyev sadece başkanlık yapmadı, Komisyonun bir üyesi gibi her maddenin, her kelimenin üzerinde dikkatle çalıştı.

Bundan dolayı halkımız Haydar Aliyev'i ilk Milli Anayasamızın kurucusu ve bânisi kabul eder ve onu Haydar Aliyev Anayasası diye adlandırır.

Yoğun çalışmalar neticesinde Haydar Aliyev şöyle diyor: "Komisyon altı aydan fazla çalıştı... bu sürede her zaman, her an çalışarak bağımsız Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Anayasasının projesini hazırlayarak halka sunabildik". Sonra devam ederek: "Komisyon başkanı olarak ben bu büyük tarihsell yoxdur belgenin hazırlanmasına çok zaman harcadım. Çok zahmet çekerek her kelimenin, her sözün mânâsını defalarca araştırdım, onun bugün için, gelecek için ne kadar önemli olduğunu, her okuyuşumda bir defa daha anladım. Ben projenin sonunda imza ederek bundan dolayı sorumlu olduğumu bildiriyorum. Sanıyorum ki, Azerbaycan'ın bugünü ve geleceği için çok büyük bir önem taşıyacak belgeyi, politik hukuksal belge olan Anayasayı hazırlayabildik".

Yeni Anayasanın kabulünde Haydar Aliyev dünyaca ünlü politikacı ve devlet adamı olmakla beraber, hem de tüm bilim alanlarında, hukuk, tarih, felsefe alanında ansiklopedik bir bilgiye sahip olduğunu gösterdi. Sonunda Bağımsız Azerbaycan Cumhuriyeti'nin ilk Milli Anayasası genel oylamayla kabul edildi. Azerbaycan Cumhuriyeti'nin son Anayasasının daha önceki Anayasalardan farklı olduğunu da kayd etmeliyiz. Daha önceki Anayasaların kabulü zamanı Azerbaycan SSCB'nin terkindeydi ve tüm Cumhuriyetlerin Anayasası SSCB Anayasasına uygun olmalıydı. Azerbaycan'ın Anayasası Azerbaycan

¹ "Azerbaycan" gazetesi, 11 Kasım, 1995.

SSC Yüksek Sovyeti toplantılarında milletvekillerinin 2/3 kısmının oy vermesiyle kabul olunurdu ve Anayasaya istenilen zaman ilave ve değişiklikler yapılabilirdi.

Bunun için de her toplantıda Anayasaya ilave ve değişiklikler yapılması çok normaldi. Anayasanın değişmezliği prensiplerine riayet edilmiyor ve halk ta haklı olarak itiraz ediyordu.

Ayrıca cumhuriyetlerin kanunları SSCB kanununa uymadıkta SSCB kanunu esas tutulurdu.

Şimdiki Anayasada Azerbaycan tarihinde ilk defa olarak Azerbaycan'ın devlet bağımsızlığı, Azerbaycan halkının kendi kaderini ve yönetimini belirleme hakkı yansıtıldı. Ayrıca, "Azerbaycan Cumhuriyeti demokratik, hukuksal, sivil ve unitar Cumhuriyet olarak kendi egemen hukuklarını genel ve saklı oylamayla seçilmiş temsilcileriyle gerçekleştirir.

Anayasanın 3. Maddesinde "Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasasının kabul edilmesi ve değişiklikler yapılması, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin devlet sınırlarının değiştirilmesinin yalnız genel oylamayla çözülebileceği belirtiliyor. Yeni Anayasada "İnsan ve vatandaş haklarının, özgürlüğünün sağlanmasının devletin yüksek gayesi olduğu" belirtiliyor. Bu maddeler daha önceki Anayasalarda yazılmadı.

Yeni Anayasada özgürlük hakkı, yaşamak hakkı, emniyetli yaşama hakkı, şahsa dokunulmazlık, emlak dokunulmazlık, serbest şekilde yaşamak yeri seçme hakkı, yurt dışında yaşayan vatandaşların engelsiz olarak Cumhuriyetimize dönme hakkı, vatandaşın suç işlediği zaman hapse girdiği günden itibaren yüksek düzeyde avukat hizmetini kullanma hakkı ilave edildi. Yeni Anayasada Azerbaycan

dilinin devlet dili olarak kabul edilmesi Haydar Aliyev'in Azerbaycan halkı karşısında müstesna hizmetlerinden biridir.

Haydar Aliyev Cumhuriyetimizde daha yenice başkan seçildiği zaman Şehriyar adına bağlı sarayda Azerbaycan Devlet Üniversitesinin (şimdi Bakü Devlet Üniversitesi) yapılmasının yıldönümü törenle kutlanıyordu. Törende Haydar Aliyev'le beraber diğer yüksek misafirler Azerbaycan dilinde nutuk söylediler.

Azerbaycan Devlet Üniversitesi'nin o zamanki rektörü Mehti Aliyev Azerbaycan dilinde nutuk söylemeğe başladığında tüm toplantıya katılanlar onu alkışlarla karşıladı, çünkü daha şimdiye kadar kimse onun resmi toplantılarda Azerbaycan dilinde konuştuğunu işitmemişti. Bu Cumhurbaşkanı'nın ana dilimizde konuşmasının ve diğerlerini de bu dilde konuşmaya zorlamasının sonucuydu. Bunu hiç bir zaman unutamayız. O zamanlar sevindiğimden ben göz yaşlarımı tutamadım.

Sonrakı yıllarda da Haydar Aliyev Azerbaycan dilinin Cumhuriyet'in tüm devlet idarelerinde kullanılmasına çalışmıştır.

Her zaman Azerbaycan dili, tehlike karşısında kaldığında yüce Allah kurtarıcı olarak Haydar Aliyev'i göndermiş.

Daha 1978'de SSCB dünyanın kocaman devletlerinden biriydi. Büyük Sovyetler Birliğinde yeni Anayasa kabul edilmeliydi. Bu zaman Azerbaycan dili büyük tehlike karşısındaydı. Haydar Aliyev kudreti, zekâsı, seçkin cesareti yine dilimizi kurtardı. Azerbaycan dili Azerbaycan Anayasasında resmi devlet dili olarak kabul edildi. Diğer

cumhuriyetlerden, meselâ Ukrayna Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı kesin olarak itirazda bulundular. Haydar Aliyev onların bu itirazlarını net olarak cevapladı: “Kendi diliniz hakkında siz kendiniz bilirsiniz, ama bizim dilimiz her zaman yaşayacak ve Anayasamızda da Azerbaycan dilini resmi devlet dili olarak yazacağız”. Bununla Cumhurbaşkanı herkesi susturmuş ve Azerbaycan dilini bozulmaktan korumuştur.

Azerbaycan Anayasada Azerbaycan dilini resmi devlet dili olarak yazdıran tek Türk cumhuriyeti, eski SSCB’de ise kendi dilini koruyan üç cumhuriyetten biridir.

Haydar Aliyev Cumhuriyetimizde yeniden iktidara geldiği zaman Azerbaycan dili yine de devlet dili gibi kabul edildi. Sayın Cumhurbaşkanımızın başkanlığıyla hazırlanmış Anayasa projesi halkın müzakeresine sunuldu. Ülkenin tüm tesis ve teşkilatlarında, şirketlerde ve aynı zamanda aydınlar, profesyonel uzmanlar arasında Anayasanın maddeleri müzakere olup ve aynı zamanda mülâhazası yapılıyordu.

Televizyon ve radyoda bunun hakkında programlar yapılıyordu. Ben de bu müzakerelere katıldım. En çok dikkati çeken Azerbaycan dilinin resmi devlet dili olarak Anayasada yansıtılmasıydı. Sayın Cumhurbaşkanımızın önerisiyle Anayasa projesi genel olarak tartışıldıktan sonra, devlet dili hakkında madde ayrıca müzakereye sunuldu.

Bu tartışma ilk önce 14 Ekim 1995 tarihinde Anayasa Komisyonu toplantısında yapıldı. 31 Ekim 1995 tarihinde bu madde hakkında Azerbaycan Cumhuriyeti Bilimler Akademisinin’de bilginlerin,

aydınların, gazetecilerin, yazarların, şairlerin ve dil uzmanlarının katkıda bulunduğu toplantıda geniş tartışmalar yapıldı, 27 kişi fikirlerini söyledi. Ayrıca Anayasa Komisyonu üyelerinden bu alanda çalışan profesyonel uzmanlar da bu toplantıya katılmışlardı.

Projenin son şekli Anayasa Komisyonunun katkıda bulunamayan üyelerinin katılmasıyla yeniden tartışıldı.

Bu proje demokratik prensiplere dayanarak tüm halkımız tarafından, güzel Lenkeran, Şeki, Şirvan, Karabağ, Kazah, Nahçıvan bölgelerinde, yurt dışında yaşayan soydaşlarımız arasında müzakere edildi. Herkes Azerbaycan dilinin Anayasada tesbit edilmesini istedi. Anayasa Komisyonu’na giren 3 bin anketin yüzde doksan dokuzu Anayasada Azerbaycan dilinin devlet dili olarak tesbit edilmesini istiyorlardı.

Böylece Anayasada devlet dili, halkın ismi, devletin ismi Haydar Aliyev’in zekasıyla kesinlik, ebedilik kazandı. Bu zaman Gürcü şairi Karlo Kaladze’nin kelimelerini hatırlıyorum: “Azerbaycan dili en tatlı, en letafetli, ahenkli musikili bir dildir. Herkesin anlayacağı bir dildir”.

Yeni Anayasada devlet bölgesi prensiplerine dayanarak - yasama yetkisinin Milli Meclise, yürütme yetkisinin Cumhurbaşkanı’na ait olması, mahkeme yetkisinin mahkemelerce gerçekleştirilmesi tesbit olundu ve cumhuriyetimizde diğer mahkemelerle beraber Anayasa Mahkemesi’nin de kurulması kararlaştırıldı.

Yeni Anayasada felaketlere neden olan savaş diğer devletlerin bağımsızlığına müdahale olarak gösterildi ve “uluslararası münakaşaların çözümü usulü olarak” kesinlikle reddedildi.

Anayasada Azerbaycan devletçiliği müddeaları, ülkemizde yaşayan tüm halkların, milletlerin, etnik grupların tam beraber hakka sahip olması da yan

Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev bağımsız Azerbaycan'ın Millî Meclisi'nin kadın milletvekilleri ile birlikte.

sıtıldı. Demokratik prensiplere dayanarak savaşın insan hayatından kesin olarak yok edilmesi gibi insanî prensiplerin tesbit edilmesi sayın Cumhurbaşkanımız Haydar Aliyev'in vesilesiyle oldu.

Anayasanın kabul edilmesinden 2 sene geçti. Bu sürede ülkemizin tarihinde ilk kez olarak en demokratik prensiplere dayanarak bağımsız ve siyasi partilere bağlı milletvekili seçimleri yapılarak Millî Meclis kuruldu.

Tarım ve mahkeme hukuk reformları yapılması sonucu "Mahkemeler ve yargıçlar hakkında", "Gümrük hizmeti hakkında", "Anayasa mahkemesi hakkında" ve diğer kanunlar kabul edildi.

Yeni Anayasanın kabulü ülkemizin dış ve iç politikasının daha başarılı olmasına yardım etti.

Tüm bunlar sayın Cumhurbaşkanımız Haydar Aliyev'in yorulmadan gerçekleştirdiği büyük çalışmaların sonucudur. Sayın Haydar Aliyev'in tuttuğu demokrasi yolu Azerbaycan'ın en aydın ve geçerli yoludur.

"Respublika" gazetesi, 16 Kasım, 1997

2. Bölüm

ANAYASA ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

AZERBAIJAN'IN YENİ ANAYASASI ÜLKEMİZDE İNSAN HAKLARI VE ÖZGÜRLÜĞÜNÜN TEMİNATIDIR

AZERBAIJANIN YENİ ANAYASASI ÜLKEMİZDE İNSAN HAKLARI VE ÖZGÜRLÜĞÜNÜN SAVUNUCUSU OLMALI

- Bahtiyar bey! Önce genel olarak Anayasa'nın toplumdaki rolü hakkında bilgi vermenizi rica ediyoruz.

- Anayasa terim olarak lâtin kelimesidir ve kuruluş anlamına geliyor. Anayasa devletin resmî kanunudur ve her hangi bir ülkenin devlet kuruluşunu yansıtan en yüksek hukuksal kuvvete sahip olan en âli ve en esaslı kanundur.

Ülkede kabul olunan tüm diğer kanunlar istisnasız bir şekilde yalnız Anayasaya dayanmalı. Yâni Anayasa diğer kanunlar için tek ve en âli hukuksal kaynak olmalı.

Bundan dolayı devletimizde Yeni Anayasa hazırlanması ve kabulü bir hayli geç kalınmış ve bunun sonucu olarak bazı kanunlar ve kanun düzeyli diğer hukuk kanunları, davranış kaideleri kabul edildi. Tabii ki, yeni Anayasa kabul edildikten sonra bu "kanunlar" Anayasa ile bağdaştırıldı.

Azerbaycan Cumhuriyeti son olarak 1978'de kabul edilmiş Anayasasının da hazırlanmasının, kabul edilmesinin ve şimdi de yürürlükte olan, halkın kaderiyle ilgili o zaman büyük cesaret talep eden bazı

kanunların kabul edilmesinin de Haydar Aliyev'in adına bağlı olduğunu kayd etmeliyim.

- Üç senedir Azerbaycan bağımsız ülke olarak gelişmektedir. Bu sürede Azerbaycan'ın bağımsızlığı ile ilgili madde Anayasada kabul edildi. Bu yeni kararnamele Azerbaycan'ın bir devlet olarak yansıtıldığını bir hukukçu gibi kabul ediyor musunuz? Anayasa Komisyonunun kabul çalışmalarına katıldınız mı?

- Aynı hukuk kanunlarının tarihsel zaruriyetten doğduğunu, bağımsız devletçiliğimizin gelişmesinde Azerbaycan'ın büyük bir devlet olarak yansıtılmasında, yeni Anayasa'nın kabul edilmesinde büyük önem taşıdığını göz önüne almalıyız. Bu hukuk kanunlarında Azerbaycan'ın bir devlet olarak yansıtıldığını bir hukukçu gibi tabii ki, kesin kabul edemem. Yani, devletçiliğimizle ilgili tüm konular, yani Azerbaycan'ın bir devlet gibi gösterilmesi, insan hakları ve özgürlüğü bölümü yeni Anayasada tam anlamıyla yeniden yazılmalı.

Örneğin, 1978'ci yıl Azerbaycan SSC'nin Anayasasında yapılan değişimlerde "Azerbaycan Cumhuriyeti Azerbaycan halkının iradesini ifade eden egemen bir devlettir" (madde 1) yahud "Azerbaycan halkı bağımsız demokratik devlet kuracak (madde 72) gibi gösteriliyor. Bunlar özellikle çok iyi, ama doğru ve tam kabul edilmez. Çünkü bunlar ülkenin dış görünümünü bitmemiş bir şekilde yansıtıyor.

Şimdi ülkemizde devlet sisteminde devleti oluşturan Cumhurbaşkanlık Enstitüsü ve devletin ayrılmaz bir parçası olan Parlamento çalışıyor. Bundan dolayı zannediyorum ki, yeni Anayasa'nın birinci maddesi şu şekilde olsaydı ülkemizin şimdiki durumuna daha uygun olurdu:

“Azerbaycan bağımsız bir ülke olarak Cumhurbaşkanlığı ve Parlamentosu olan demokratik ve hukuksal bir devlettir“.

Bu özelliği göz önünde bulundurmakla zannediyorum ki, Anayasa kabul edildiğinde ülkede mahkeme-hukuk (tüm hukuksal kanun ve kararname dahil) reformlar yapılmasına başlanması âliliyinin korunması gereken kanunların kabulü için önemli bir esas olunacaktı.

Bu Anayasa'nın yüz yıllarca eski tarihe, kültüre ve güzel sanata sahip olan, Doğu'nun kapısı bilinen, tarihsel Azerbaycan'ın ilk millî Anayasa'sı olduğunu da unutmamalıyız. Doğu'ya ait, halkımıza ait millî gelenek ve görenekler olduğu kadarıyla Anayasa'da yansıtılmalı.

Yeni Anayasa'da insan hakları ve özgürlüğü daha geniş bir şekilde ele alınmalı.

Bir anlık 20 Ocak 1990'da Bakû faciasını, asrın vahşeti olarak bilinen Hocalı soykırımını ve genellikle çileli dünyamızda hakları kötü bir şekilde bozulan milletlerin, halkların, zavallı insanların nasıl vahşiliklere, soykırıma, saldırıya uğradıklarını görmek insanı şaşırtıyor.

10 Aralık 1948'de Birleşik Milletler Örgütü'nün Baş Meclisince kabul edilmiş “insan haklarının genel bildirisi“ kullanılmalı, her bir vatandaşın, sıradan bir başkanından başlayarak Cumhurbaşkanına kadar her kesin insan haklarının bozulmasından dolayı mahkemeye şikayette bulunabilme hukuku, insanın insan tarafından istismarının yasak edilmesi Anayasa'da kesin olarak gösterilmeli.

- Bahtiyar bey, yeni Anayasa'da hakimiyetin idari prensipleri, Cumhurbaşkanlık ve Parlamento üzerine fikirlerinizi öğrenebilir miyiz?

19 - Bu, gerçekten de çok ilginç ve dikkat çeken bir konudur.

Anayasa kararlarının 13. maddesinde Azerbaycan Cumhuriyetinde devlet hakimiyetinin hakimiyetin idari prensibine dayandığı gösteriliyor. Azerbaycan Cumhuriyetin'de yasama yetkisi Parlamento tarafından gerçekleştiriliyor. Yürütme yetkisi Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı'nca gerçekleştiriliyor.

Mahkeme hakimiyeti bağımız mahkemelerce ve yüksek instansiyalar — Azerbaycan'ın Anayasa Mahkemesi, Yüksek Mahkeme ve Yüksek Hakimler (arbitraj) Mahkemesince kendi selâhiyetleri çerçevesinde gerçekleştiriliyor.

Önce Parlamento üzerine. Halkımızın ilk kez olarak bağımsız Azerbaycan Parlamentosu'na seçimlere doğru gitmesinden büyük sevinç duyuyoruz. Bu çok büyük tarihsel bir olaydı. Rastlantı değil ki, tüm halkımız Parlamento'nun nasıl olacağı üzerine basın sayfalarında olan tartışmalara, söylenen fikirlere dikkat ediyor, devamlı şekilde izliyor.

Bu seçimlerin demokratik prensiplere dayanarak gerçekleştirileceğinden eminiz.

Ülkemizde bir kaç senedir mevcut olan Cumhurbaşkanlık Enstitüsü'nün çalışmaları Haydar Aliyev Cumhurbaşkanı seçildikten sonra ileriye doğru gelişmekte devam ediyor.

Bir kaç kelime mahkeme yetkisi üzerine söylemek istiyorum.

Daha önce yargıç olarak çalıştığım için dolayı hatırlıyorum ki, her zaman yargıçların bağımsızlığı üzerine müzakereler olmuş ve yollar aranmış.

Ülkemizin bağımsızlığına kavuştuğu bir zamanda Anayasada adalet mahkemesi gerçekleştirilirken mah-

kemelerin işine yapılan yasadışı müdahalelere engel olan normların kabulünün gerekli olduğunu sanıyoruz.

Söylediklerime şunu ilave etmek istiyorum ki, ülkenin mahkeme yetkisi dünyanın sivil ülkelerinde olduğu gibi başta Yüksek Mahkeme olmakla bağımsız mahkeme sisteminde gerçekleştiriliyor. Yâni mahkeme hakimiyetini cumhuriyetin Yüksek Mahkemesi ve onun başkanı temsil ediyor.

- Anayasa'da Cumhurbaşkanı seçilmeye yaş sınırı ve bir şahsın kaç defa Cumhurbaşkanı seçilebilmesi üzerine fikirlerinizi öğrenebilir miyiz?

Çok ilginç ve ciddi bir soru. Amerika Birleşik Devletleri'nin Cumhurbaşkanı Ronalt Reygan Cumhurbaşkanlık kürsüsünden ayrıldığında şöyle söyledi: "Bakınız halk beni yeniden Cumhurbaşkanı olarak görmek istiyor, ama kanun (yâni Anayasa —B.E.) izin vermiyor. Bu adaletsizliktir ve buna bakmak gerekiyor". Doğrudan da çok üzgün dakikalardı. Amerika Anayasasında şahsın yalnız devamlı iki kez Cumhurbaşkanı seçilme hukuku vardı.

Sanıyorum ki, bu adaletsizliğe önceden engel olarak Anayasada "şahsın halk karşısında büyük hizmetleri göz önüne alınarak, yaş sınırı olmadan, yalnız halkın arzusuyla belirsiz süreye cumhurbaşkanı seçilebilir" ifadesini gösterebiliriz. Ülkemiz Doğu devletlerinden olduğu için bu bir şahıs için değil, gelecekte değişilmez bir norm olarak kabul edilebilir.

H.Bekirzade

"Yeni Azerbaycan gazetesi, 5 Ağustos, 1995.

YENİ ANAYASA VE İNSAN HAKLARI

— Bahtiyar bey, sizin Cumhuriyetimizin yeni Anayasası üzerine devamlı olarak daha proje bitmeden ve yayınlanmadan önce, televizyonla bir görüşmeniz oldu. Şimdi Anayasa artık kabul edildi ve yürürlüğe girdi. Yeni Anayasa'nın ülkemizde asıl anlamda insan haklarını sağladığını belirtebilir miyiz?

— Evet. Yeni Anayasanın ülkemizde insan haklarını koruduğunu belirtebiliriz. Ama bâzi halleri vurgulamak istiyorum.

Önce, çok kısa bir sürede tüm dünyanın dikkatini çeken Anayasa gibi büyük ve politik bir belgenin hazırlanması ve genel oylamayla kabul edilmesi, yoğun zahmetlerle kazanılmış bir başarıdır. Bu başarı yalnız Sayın Cumhurbaşkanımız Haydar Aliyev'in Komisyona başkanlık etmesi ve Anayasa'nın hazırlanmasına katılarak büyük çalışmalarla gerçekleştirildi. Bundan dolayı halk haklı olarak onu yeni Anayasanın kurucusu kabul ediyor.

İkinci, Anayasa'da "İnsan ve vatandaş hakları ve özgürlüğünün sağlanması devletin yüksek amacıdır" deniliyor.

Daha önceki sohbetlerimde bir arzu olarak yeni Anayasa'da insan haklarının tesbit edilmesi, onun kırmızıyla yazılması için ifadeler kullanmıştım.

Kesin olarak söyleyebilirim ki, yeni Anayasada önem taşıyan konulardan birincisi insan haklarının yansıtılmasıdır. Anayasanın 24. Maddesinden 81. Maddesine kadar olan tüm III ve IV bölümleri insan ve vatandaş hakları, özgürlüğü ve görevleri hakkındadır.

— Bahtiyar bey! Siz Cumhuriyetimizde insan haklarının korunması konusunda profesyonel hukukçu olarak bu hukuk ve görevlerden hangisini vurgulamak isterdiniz?

— Önce insanın yaşama hakkını vurgulamak istiyorum.

Daha önceki Anayasalarda bu madde yok. Hiç kimsenin bu kutsal ve doğal hakkı bozmaya yetkisi yoktur.

Ben daha proje yayınlanmadan önce “Azerbaycan“, “Yeni Azerbaycan“ gazetelerinde yazılarımda ve televizyonda sohbetimde arzu ettim ki, yeni Anayasanın hazırlanmasında Birleşik Milletler Teâkilâti Genel Assamblesinin 10 Aralık 1948 tarihli “İnsan haklarının genel bildirisi“nden faydalanılsaydı çok iyi olurdu. Şimdi Anayasa’nın çok doğru olarak bu belgelere dayanarak hazırlandığını görüyorum.

Bu bildirinin 3. Maddesinde “Her insanın yaşama ve özgürlük ve dokunulmazlığı vardır“ diye yazıldı. Anayasamızda bu hakların her biri ayrıca maddede olarak yazılmış. 27. maddede insanların yaşama hakkı, 32. Maddede insan dokunulmazlığı hakkı diye yazıldı. Bunlardan özgürlük hakkı üzerine bir yorum yapmak istiyorum. Maddede özgürlük hakkının yalnız yasalara dayanarak ve yasalara uygun olarak tutuklama ile kaldırılabileceği belirtildi.

Yasal olarak Azerbaycan Cumhuriyeti’nde herkes istediği hareketi serbestçe yapabilir, kendisi için yaşama yerini belirleyebilir, Azerbaycan Cumhuriyeti’nden dışarı çıkabilir.

Azerbaycan Cumhuriyeti vatandaşlarının her zaman hiç bir engel olmadan kendi memleketine dönme hakkı vardır.

Ayrıca her bir vatandaşın emlâk hakkı, nikâh hakkı, söz ve fikir özgürlüğü, eğitim, emek ve dinlenim hakkı, herkes yasalara uygun belirlenmiş yaşa vardığında, hastalık, mâlûllük, ana babalarını kaybetmekten dolayı yasalara uygun olacak sosyal taminat altındadır.

Aynı zamanda “herkes devlet teşkilâtlarının, politik partilerin, sendikacılar birliğinin, görevlilerin hareket ve çalışmalarından dolayı mahkemeye şikayette bulunabilir.

Ayrıca “herkesin yüksek düzeyde hukuksal yardım alma hakkı“ var, yasalara uygun belirlenmiş hallerde hukuksal yardım karşılıksız, devlet hesabına yapılıyor. Herkesin hapse girdiği andan itibaren avukatlarının yardımını kullanma hakkı vardır.

Bu yasalar daha önce de vardı. Ama onlar Cina-yet Mahkeme kanunlarında yazılıydı, şimdi bunlar Anayasada da yazıldı.

Tüm hukuk muhafaza teşkilatları başkanlarının vatandaşların bu haklarını sağlaması, sorgulamada sorgu yargıçlarının vatandaşın tutuklandığı andan itibaren avukatla temin edilmesi vatandaşların Anayasal hakkıdır ve bu hak hiç bir zaman kaldırılmaz.

“Vatanın savunulması her bir vatandaşın borcudur“.

Geçen sohbetlerimde bana şöyle bir soruyla müracaatta bulundular. Dünyanın hangi ülkesinin Anayasasından bir maddenin bizim Anayasamızda olmasını isterdiniz? Dedim ki: “Japon devleti Anayasasının 9. maddesinde “Japon halkı devletin savaş yapma hakkını tanımıyor“ diye yazılı. Eğer dünya’nın tüm ülkelerinin Anayasasında bu madde

olsaydı ve bu maddeye riayet olunsaydı dünyamız bu duruma gelmezdi.

1990'da Bakû faciasını, Hocalı katliamını, dünyamızın çeşitli bölgelerindeki çıkmaz durumu, insan haklarının bozulmasını hatırladığımızda insan şaşkına dönüyor.

Diyebiliriz ki, bizim Anayasamızda da savaş redediliyor.

Yeni Anayasanın 9. maddesinde şöyle yazılıdır:

“Azerbaycan Cumhuriyeti diğer devletlerin bağımsızlığına müdahale etme gibi ve uluslararası münakaşaların çözümü usulü gibi savaşı reddeder“.

Sayın Cumhurbaşkanımız Haydar Aliyev bağımsız Azerbaycan Cumhuriyeti gençlerinin I toplantısında “Bize güçlü ordu gerekir, diğer topraklara saldırmak için değil, kendi bağımsızlığımızı korumak için“ dedi. Bugün Sayın Cumhurbaşkanımız Haydar Aliyev'in ateşkes politikasını Yukarı Karabağ probleminin barışla çözülmesine çalışmasını beğenmeyenler macera ve şöhet uğruna büyük bir halkı savaşa sürüklemenin imkânsız olduğunu bilmeli. Savaş ölüm demektir, Cumhurbaşkanımız Haydar Aliyev'in senelerce sürdürülen Ermenistan - Azerbaycan münakaşasının barışla çözümüne çalışmasını tüm halkımız, dünya kamuoyu, dünyanın tüm sivil ülkelerinin başkanları tasvir ediyor ve destekliyorlar. Onun son Moskova ziyareti, Rusya devlet başkanlarıyla yaptığı görüşmeler politik alanda büyük bir ordunun zaferine işarettir.

Yeni Anayasamızın yüksek özellikleri çok, ama hepsi üzerine konuşmamız imkânsız.

— Bahtiyar bey, arzularınızı söyler misiniz?

— Büyük politik ve toplumsal önem taşımasını göz önüne alarak Anayasanın tüm yüksek okullarda (teknik ve pedagoji üniversiteler de dahil) tüm liselerde öğrenilmesini, eğitimini tavsiye ederim. Radyo ve Televizyonla bu konuda programlar yapılması da çok iyi olur.

— Bu hoş söhbetinizden dolayı Size teşekkürlerimi bildiriyorum.

— Sağ olun, teşekkür ederim.

“Respublika“ gazetesi, 20 Mart, 1996

3. Bölüm

BÜYÜK ÖNDERİMİZ YENİDEN İKTİDARA GELDİ

Televizyonla yayımlandı

KURTULUŞ

Spiker: Haziran 1993'te tüm dünyanın dikkati Azerbaycan'daydı. Devamlı olarak gerçekleşen politik olaylar, Azerbaycan'ın devletçiliğini sarsmış, onun bağımsızlığı ve özgürlüğü için büyük tehlike oluşturmuştu. Böyle kötü bir durumda halkın isteği ile iktidara gelen ünlü politikacı Haydar Aliyev'in yasalara dayanarak çok kısa bir sürede devleti idarikonuma oturtması ülkede politik olayları dikkate alması tabii ki, halkın dünyanın tüm demokrasi ülkelerinin bu deha şahsiyete güvenini daha da çoğalttı.

Prof. Dr. Bahtiyar Ekberov:

- Halkımız ümidini çağdaş dünyamızın deha şahsiyeti olan sayın Cumhurbaşkanımız Haydar Aliyev'e bağlamakla ne kadar ileri görüşlü bir halk olduğunu bir daha kanıtladı. İztırap ile çile içinde yaşayan halkın Haydar Aliyev'i iktidarda görmek istemesi en doğru karardı. Halkımız - Haydar Aliyev'in yeniden iktidara geldiği günün - 15 Haziran'ın Kurtuluş günü olarak devlet düzeyinde kutlanılmasını istemekte çok haklı. Haydar Aliyev iktidara geldikten sonra cumhuriyette tüm karışıklıklara son verdi. Şimdi ülkede iftihar edilecek bir düzeyde huzur vardır, hayat kendi mecrasıyla devam etmektedir.

"Halk" gazetesi 26 Haziran 1997, Azerbaycan Televizyonunda
"Kurtuluş" dizisinde yayımlandı, 23 Haziran 1997

O, YILIN DEĞİL, ASRIN ADAMI!

Bahtiyar bey! Biliyorsunuz, Sayın Cumhurbaşkanımız Haydar Aliyev Türkiye’de “Nergiz TV” televizyonunun yaptığı anket sonucu 1997’de dünyanın en güçlü politikacıları arasında “**yılın adamı**” ödülünü kazandı. 14 Şubat 1998’de Türkiye’de ödülün takdim töreni yapıldı. Ayrıca Azerbaycan Cumhurbaşkanına, Kars ve Karşiyaka kaymakamlıklarının ödülleri de verildi.

Bunun üzerine bir aydın olarak düşüncelerinizi öğrenebilir miyiz?

— Biliyorsunuz, şimdi dünyamızda çok sayıda Cumhurbaşkanı ve çok sayıda politikacılar vardır. Ama halkımızın büyük oğlu, çağdaş dünyamızın en büyük, deha şahsiyetlerinden olan Sayın Cumhurbaşkanımız Haydar Aliyev’in bu cumhurbaşkanları ve politikacılardan farklı 3 özelliği vardır:

Birinci, Haydar Aliyev benzeri olmayan Cumhurbaşkanıdır, kimseyi taklit etmiyor, yalnızca kendisine ait olan yönetim özelliği vardır. Bu açıdan hiç bir alternatifi olamaz.

İkincisi, o emsalsiz bir şahsiyetti. Hiç bir zorluk çekmeden Sayın Haydar Aliyev’in gerek dış politika, gerekse iç politikada kazandığı en büyük başarıların onun derin zekâsının neticesi olduğunu, gerek ülkemizde, gerekse tüm dünyada büyük nüfuz kazanmış ünlü bir şahsiyet olduğunu söyleyebiliriz.

Haydar Aliyev’in Lizbon zirve toplantısına katılması ve Amerika Birleşik Devletlerine ilk resmi Tarihi Ziyareti onun uluslararası nüfuz kazandığını ve

olağanüstü bir insan (şahsiyet) olduğunu bir daha kanıtladı.

Amerika’nın büyük ve ünlü devlet görevlisi Henri Kissincer “Ne mutlu Haydar Aliyev gibi cumhurbaşkanı olan halka!” diyerek belirtmiş.

Üçüncüsü, Haydar Aliyev’in tüm büyük ve küçük olayları çok ciddi, değerlendirmesi, her zaman ileriye, gelişime doğru çaba göstermesi onun tüm varlığıyla gerilime karşı geldiğini defalarca kanıtlıyor.

Hatırimdadır, Haydar bey daha yeni başkan seçilmişti. Onun önerisi ve başkanlığıyla Merkez Komite’sinin ünlü Ağustos genel toplantısı yapıldı ve sanki öğleyin semada bir şimşek çaktı. Sanki senelerce uyuya kalmış dev bir varlık harekete geçti, toplumsal hayatın tüm alanında olan olumsuz hallere karşı mücadele başladı: bir oyanma, canlanma başladı, bilimin, güzelsanatın, kültürün yükselişine ve genel kalkınmasına güç verdi. Her türlü suça karşı asıl savaş başlatıldı, Çok kısa bir sürede bu uyanışın, canlanmanın sedası tüm SSCB’ye yayıldı, dünya duydu.

Dünyanın medya organları bu haberleri çok hızla yayımladılar. Onların ilgisini çeken temel bir değişme vardı. Meğer senelerce hiç bir hata üzerine bilgi verilmeğen, demir perde arkasında olan Sovyetler ülkesinden yeni ses duyulabilir, yalnızlıklar bu kadar keskin bir biçimde eleştirilebilirmiş.

Bu ses Sovyetler Birliğinin bir vatandaşının, ama artık geride kalmış gerilimden birinciler sırasına yükselmiş, ülkesine dönmüş yeni Azerbaycan’ın, yani onun yeni liderinin sesiydi.

Bu sesin karşılığında engel olmaya, karşı gelmeğe çalıştılar.

Ama sonra Baş kâtip olan Andropov onu müdafaa etti ve tüm bu hallere son verildi. Yeni Azerbaycan daha yükseklerdoğru kalkınmaya, gelişmeğe başladı.

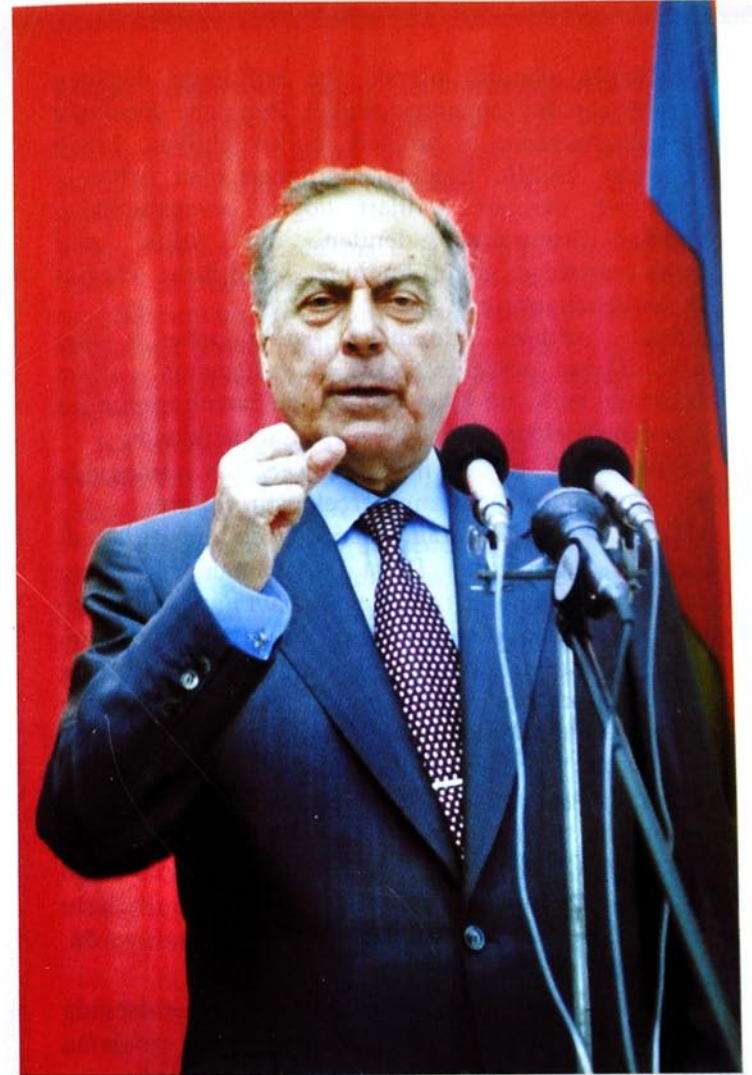
Başkanımız Kreml’inde daha yüksek bir göreve atandı. Yıllar geçti. O, istifa etti. SSCB parçalandı. Azerbaycan bu senelerde beceriksiz, yeteneksiz ve başarısız liderlerden dolayı yeniden gerilime girmiş, parçalanmaya başlamış, iç karışıklık çıkmıştır.

Halkın talebiyle yeniden iktidara dönen lideremiz yine de kendine ait liderlik özelliği ile çalışmaya başladı, faal hayat mevkiyi prensiplerine dayanarak Azerbaycanı yükseltmeği başardı. Şimdi Azerbaycan bağımsız dünya devletleri arasında hakettiği yerini almaktadır.

Haydar Aliyevin 1997 yılının sonucularına göre Türkiye’nin “Nergiz TV“ televizyonunun yaptığı anket sonucu “**yılın adamı**“ ve diğer fahri adını kazanmasından dolayı gurur duyuyoruz. Kalbimiz sevinc, iftihar hissiyle doluyor. Ama daha da ileriye doğru gelişmekte olan Azerbaycan’ın her bir evladı cumhurbaşkanımızı sadece yılın değil, asrın adamı sanıyor.

- Bahtiyar bey! Sıra gelmişken, Sayın Cumhurbaşkanımız Haydar Aliyev “1948-1953 senelerinde Ermenistan SSC’nin tarihi etnik topraklarından Azerilerin kütleli göç edilmesi üzerine karar verdi (ferman imzaladı). Bu fermanla âlâkalı düşüncelerinizi öğrenebilir miyiz?

“1948-1953 senelerinde Ermenistan SSC’nin tarihsel etnik topraklarından Azerilerin göç edilmesi üzerine “Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanının fermanı iki açıdan büyük önem taşıyor. Birinci olarak söylemek istiyorum ki, daha şimdi de içimizde o za-

Hiç bir güç Azerbaycan’ın bağımsızlığına engel olamaz.

Haydar ALİYEV.

man bizim gönüllü olarak göç ettiğimizi düşünen adamlar var. Bu tamamen yalınıştı. Ben daha çocukken bir çok Azerinin, o sıradan müdrük ihtiyar, Lenin madalyası ödüllü, Emektar öğretmen olan babamın niçin? ve nereye? soruları doğru cevaplanmadan şimdiki Ermenistan denilen bin yıllık eski topraklarımızdan, göçürülmeimize kesin itiraz ettiğini çok iyi hatırlıyorum.

Ama kimse duymak istemiyordu. Ülke Başkanlığınca gerçekleştirilen bu çalışmanın, insan haklarının toplu ve kaba bir şekilde bozulmasının en bâriz örneği olduğu çok kısa bir sürede açıklandı.

Dayanılmaz bir şekilde (daha SSCB zamanında bile) ermeniler vandalizmi gerçekleştiriyorlardı.

Hatırımdadır, Haziran 1975'de, doğduğum Vedi bölgesine gitmişim. Daha o zamanlar ermeni taşnaklarına karşı mücadele bayrağını göklere yüceltmış Abaskulu bey Şadlinski'nin (kendisini "Son Aşırım" sinema filminden de iyi tanıyoruz) ve Halil'in mezarlarını ziyarete gittiğimde yok edildiğini ve mezarın üstünün çimento ile kapatıldığını gördüğümde nasıl hayrette kaldığımı anlatamam.

Çünkü o zamanlar SSCB'nin hükümrânlık marşı tüm dünyayı sarmıştı.

"Hayastan, Azerbaycan" biri sizin, biri bizim değil mi?" şarkısını zorla okuyorduk. O zaman milletlerin mânevi değerleri devlet tarafından savunuluyordu. Peki bu nasıl olabilirdi?

Eski Sovyetler Birliği Başkanlığının Ermenistanda yaşayan Ermenilerin yasadışı hareketlerini müdafaa ettiği ve Azerileri sıkıştırdığı herkesce biliniyordu.

Şimdi bu olaylardan 50 sene geçmesine rağmen tüm Azerilerin kaderine kaygı gösteren, halkın her zaman

ümidi, penahı olan sayın Cumhurbaşkanımız Haydar Aliyev'in gelecek nesile bırakmamak için bu olayların halkımıza karşı "kabalık ve tarihsel bir adaletsizlik" olduğunu vurgulayan fermanı tam zamanında verilmiştir.

Bu ferman sadece bir belge değil, gelecekte eski baba yurtlarımızın, düşman esaretinde kalan topraklarımızın menfur düşmanlardan kurtularak özgürlüğe kavuşturulması için kurtuluş mücadelesine çağıran bayrak gibi nesilden nesle armağan olarak iletilmelidir.

Ne mutlu ki, yüce tanrı halkımıza kudretli, zeki, yücelerden yüce olan deha liderimiz Haydar Aliyev şahsiyetini bağışladı.

Beşer evlâdına ateş bahşeden bir Promotey misali, yüreğini meşaleye döndürerek zulmetten işığa doğru giden kahraman Danko gibi her zaman halkımızı ileriye, büyük ve mutlu geleceğe götürüyor ve biz de bu bayrak altında büyük inam ve gururla ilerliyoruz.

AZERBAIJAN'IN YENİ
DIŞ POLİTİKASINDA
CUMHURBAŞKANIMIZ
HAYDAR ALİYEV'İN
YABANCI ÜLKELERE
ZİYARETLERİ BÜYÜK
ÖNEM ARZEDİYOR.

“Bu birliğin çok gerekli olduğuna inanıyorum... Ben adanetli birliği destekliyorum, biri diğerinin bağımsızlığına müdahale etmesin. Evet, ben böyle BDB arzu ediyorum.”

Haydar ALİYEV.

“Rusya ile Azerbaycan arasındaki ilişkileri değerlendiriyor ve çok büyük önem veriyorum”.

Haydar ALİYEV.

Kardeş Kazakistan Cumhuriyeti'nde unutulmayacak anlar yaşandı.

Çoğu insanın gıpta edeceği Gürcüstan ve Azerbaycan Cumhurbaşkanlarının arkadaşlığı sürüyor.

Özbekistan Cumhurbaşkanı İslam Kerimov Azerbaycan'ın Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'i kardeşçe selamladı.

Azerbaycan Cumhuriyətini İlaydar Aliyev Özbəkistan'da yaşayan Azerbaycanlılarla bərabər.

Kırgızistan toprağında çox içtən və sıcaq görüşmələr.

Ukrayna və Azərbaycan dostluğu sonsuza kadar yaşayacaq.

Türkiye ve Azerbaycan'ın sevinci ve kederi de aynı.

Türkiye'ye yapılan resmi ziyaretler hiç bir zaman unutulmayacak.

*"Azerbaycan ve Türkiye — bir millet, iki bağımsız devlettir."
Haydar ALİYEV.*

Dostluğumuz ebedi ve sonsuza kadar devam edecektir.

Azerbaycan Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev Azersel telekom A.S.'nin açılışını yaparken. 15 Aralık, 1996.

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev Almanya'da resmi ziyarette bulundu. Cumhurbaşkanı Roman Hersok ile görüşmeleri.

Anonim Şirketin genel başkanı Erdal bey Cumhurbaşkanımıza şirketin çalışmalarını hakkında bilgi veriyor.

Ziyaret esnasında Federal Kansler Helmut Kol ile resmi görüşmeler yaptı.

Görüşmeler sonucu anlaşmalar imzalandı. Azerbaycan Cumhurbaşkanı Almanya'nın Dış İşler Bakanı Klaus Kinkel ile görüşmeler yaptı.

Azerbaycan 4 Mayıs 1994'te NATO'nun "Barış yolunda işbirliği" programına katıldı.

Azerbaycan Cumhurbaşkanı'nın dünya ülkelerine ziyareti Fransa'dan başladı.

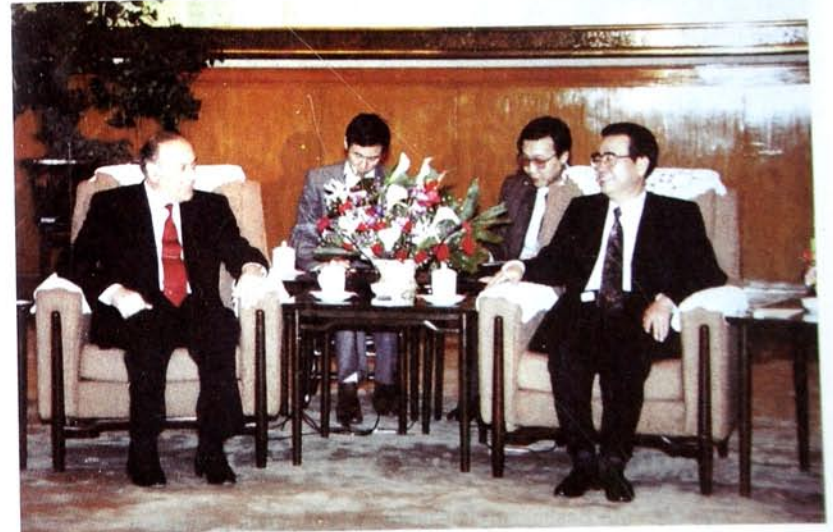
Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın İngiltereye ziyareti iki ülke arasında dostluk ilişkilerinin temclini attı ve daha da gelişmesine destek oldu. Marqarit Teçer'le görüşmesi.

Azerbaycan Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev İtalya'ya ziyarette bulundu.

Cumhurbaşkanımızın Con Meycer'le görüşmeleri.

Büyük Çin devletiyle Azerbaycan'ı asrlar bağıyor (ipek yolu).

Cumhurbaşkanımız Haydar Aliyev'in Japonya'nın imparatoruyla görüşmesi.

Japonya'nın Başbakanıyla Cumhurbaşkanımızın görüşmesi.

4 OCAK 1997 'de SABİRABAT'TA LİZBON ZİRVE GÖRÜŞMESİNİN SONUÇLARI HAKKINDA BÖLGE TOPLANTISINDA

Ben devlet adına bu toplantıya katılmaktan çok memnunum. Sabirabat bölgesi cumhuriyetimizin en büyük bölgelerindedir. Toprağı çok verimli olduğu gibi, insanları da çok canayakın, misafirperver ve cesur insanlardır.

Bölgenin başarıları da fikirlerimi bir daha onaylıyor. 1995'in sonuçlarına nisbeten 1996'da Tahıl ve pamuk üretiminde büyük başarılar oldu. Eğer 1995'te bölgenin ekonomisinde 44 bin 338 ton tahıl üretilmişse, 1996'da 60 bin ton tahıl üretildi. 1996 15 bin ton yerine 16 bin 813 ton tahıl üretildi ve devletin belirlediği plan böylece yüzde yüz gerçekleşmiş oldu.

Bölgede 24 bin göçmen yaşıyor. 1996'da üretilmiş tahıl ürünlerinden 310 şehit ailesine, Karabağ savaşında sakat kalmışlara ve göçmenlere, kimsesizlere yardım edildi. Bölge vatandaşları göçmenlerin kaygılarıyla ilgileniyor ve onlara her türlü yardımda bulunuyorlar.

Tüm bunlar sayın Cumhurbaşkanımız Haydar Aliyev'n çalışmalarının neticesidir. Aynı zamanda bölge başkanlarının da hizmetlerini kayd etmeliyiz.

Saygıdeğer arkadaşlar! Bugünkü toplantımız toplumsal, politik ve uluslararası önem taşımakta. Tüm dünyanın Medya organları Lizbon zirve toplantısıyla âlâkalı bu toplantıda Azerbaycan temsilçi heyetinin tarihsel zaferi hakkında yorum yapmaktadır. Azerbaycan'ın tüm kesimlerinde Lizbondaki tarihsel zaferimiz ile ilgili müzakereler yapılıyor. Böyle müzakereler daha çok yapılmalı.

Lizbon zirve görüşmesi Avrupanın 52 devletinin, ABD'nin, Kanadanın, Asya ve Afrikanın 10 devletinin başkanının katıldığı bir toplantıydı.

Sayın Cumhurbaşkanımız Haydar Aliyev'in başkanlığıyla Azerbaycan Temsilçi heyeti Lizbon zirve görüşmesine "Yukarı Karabağ problemi" ve Ermenistan Azerbaycan münakaşasından dolayı katıldı.

Düşmanlarımızın diplomatasının da, politikasının da yalanlara, uydurmalara dayandığını çok iyi biliyorsunuz. Dünyanın ünlü politikacılarından olan sayın Cumhurbaşkanımız Haydar Aliyev'in başkanlığıyla Azerbaycan Temsilci heyeti bazı yüksek politik öneriler verdi.

Cumhurbaşkanımız daha bu zirve toplantısına gitmeden önce tüm ünlü devlet adamlarına mektup yazdı. Diplomatlarımız da bu konuda büyük başarılar kaydettiler. Ama temsilçi heyetimiz Lizbon zirve toplantısında uygun olmayan önerilerden dolayı direndi. Temsilci heyetimiz yine de düşman tarafın yeni menfi planları ile karşı karşıyaydı.

Onlar utanmadan, çekinmeden Azerbaycan temsilçi heyetine müracaatta bulunarak "ne büyük bir problemmiş, tüm dünya devletlerinin tartışma konusu yapmak istiyorsunuz, bunu kendi aramızda da halledebiliriz" - dediler.

Ama kimlerle karşı karşıya olduklarını unutuyorlardı.

Onlar kesin redd cevabı aldıktan sonra yeni bir plan kurdular.

Zirve toplantısının konsesyon kurallarını kullanarak onlar Azerbaycan temsilçi heyetinin de kabul ettiği — Azerbaycan ve Ermenistanın bağımsız devlet olarak kabul olunmasını, Azerbaycan'ın terkinde Yukarı Karabağa Yüksek muhtariyet statüsü verilmesi ve Yukarı Karabağın ahalisinin tehlikesizliğinin sağlanması gibi 3 prensipten oluşan ve zirve toplantısının son belgesinde kayd edilmiş 20. maddeye "veto" koymuşlardı ve bununla da Azerbaycan Ermenistan münakaşasına ait konunun gündemden çıkarabildiklerini sanıyorlardı.¹

Önce onların "veto"su kabullendi. Onlar sevinmek istediler ama bu sevinç çok kısa sürdü. Sonunda kiminle karşılaştıklarını anladılar.

Cumhurbaşkanımız en doğru karar kabul ederek toplantıya katılanları hayrette bırakacak bir bildiri verdi: "Eğer halkımın kaderi ile bağlı problemlere bu kadar kaygısız davrandıysanız, o zaman ben de kabul edeceğimiz kararlara "veto koyacağım ve

¹ Ali Hasanov. "Azerbaycan ve AGIK" kitabı, "Işık" yayınevi, say.54, 1997.

zirve görüşmesinin son belgelerini kabul etmeyeceğim.”

Büyük risk ve kesinlikle söylenen bu bildiri göklerde yanan şimşek gibi, dünyayı titreten “Marselyoz“ marşı gibi, yüreklerimizi dindiren “Koroğlu“ marşı gibi Haydar Aliyev’in sesi değil, tüm dünyaya yayılmış Azerbaycan’lıların adaletli sesiydi.

Zor durumda kalmış toplantıda kudretli Azerbaycan harikaları yücelmekteydi. Dünyanın en büyük devletleri olan ABD, Rusya, Fransa, Türkiye ve diğer ülkelerin devlet başkanları sırayla Azerbaycan’ı müdafaa etmekle Cumhurbaşkanımıza olan büyük saygılarını bildirdiler.

Özellikle Lizbon görüşmelerinin son toplantısında AGİK başkanı sayın F.Kotti Azerbaycan’ın adaletli mevkide olduğunu ve adı geçen 3 prensibin kabullenmesinin gerekli olduğunu söyledi. Sonra Cumhurbaşkanımız son belgeye koyulan “veto“yu kaldırdı.

Şimdi tüm dünya Lizbon zirve görüşmesinde 53 devletin Azerbaycan temsilci heyetinin mevkiini sağlayan ve 3 prensipten oluşan ayrıca bildiri kabul ettiğini ve aynı bildirinin zirve toplantısının resmî belgesi statüsünü alarak esas bildiriye ilâve edildiğini biliyor.

Sanıyorum ki, Lizbon zirve toplantısında kazanılmış büyük başarı yalnız ve yalnız Haydar Aliyev kudretinin, Haydar Aliyev zekâsının büyük ve yeni zaferiydi.

Daha zaman-zaman tarihçilerimiz bu konuyu inceleyerek araştırarak ve Haydar Aliyev dehasına hayran kalacaktır.

Bu zirve görüşmesinin belgelerini defalarca okumayı sizden rica ediyorum. Her okuyuşunuzda Haydar Aliyev kudretine, onun derin zekâsına hayran kalacaksınız. Onun büyük çalışmaları neticesinde zirve toplantısında adaletli karar verildi. Azerbaycan zafer kazandı. Ermenilerin planları açıklandı ve onların saldırı politikası, tüm dünya karşısında kanıtlandı. Ermenistan kenarda bırakıldı.

Bakınız; sevinçten yüzü gülen ve dünyanın sivil ülkelerinin Medya orqanlarının sorularının, cevaplama-ya çaba gösteren Azerbaycan Cumhurbaşkanı ve diğer tarafta 110’dan fazla ülkenin basın temsilcilerinin beklediği odaya yaklaşmaya bile kendisinde güç bulamayan ve duyduğu utançtan dolayı mechul bir tarafa giden Ermenistan Cumhurbaşkanı

Bu Lizbon zirve toplantısının tam zirvesiydi. Bunu tam anlamıyla anladığımızda Haydar Aliyev zekasıyla, kudretiyle kurur duyuyoruz. Yalnız bu büyük ve deha şahısın yoluyla ileriliyorsak büyük başarılarla ulaşabiliriz.

Sayın Sabirabatlılar! Azeri halkı kahraman halktı. Daha 2500 yıl önce Büyük ninemiz Tomris İran hükümdarı Kir’in kafasını keserek güğüme atmış ve: “Daha yaşadığında kan içmekten doymadın, ama şimdi doycaksın”—diye söylemiş. Tüm destanlar arasında “Koroğlu” destanı kadar ilginç destan ve Koroğlu’nun kendisi kadar kudretli kahraman bilmiyorum.

Azerbaycan halkı çok eski tarihe ve kültüre sahipti. Azerbaycan halkı daha XII yüzyılda dünya şiir aleminde güneş gibi parlayan Nizami Gencevi'yi dünyaya bahşettiğinde şimdi sivil ülkelerin bazıları daha gelişmemişti. Kendi düşüncelerinde ısrar eden büyük şairimiz İmadeddin Nesimi tüm XIV yüzyılı ilah aşk ve muhabbet şairi olan ve tüm dünya tarafından 500. doğum yıldönümü büyük törenle kutlanan Muhammet Füzuli XVI yüzyılı süslemişler, XVIII yüzyılın büyük şairi Molla Penah Vakıf, XX yüzyılın büyük şairi Samet Vurgun, Hüseyin Cavit, Şuşa ve Laçın yurdunun kahraman evlatları, deha bestecimiz Üzeyir Hacıbeyov Azerbaycan'ın deha şahsiyetleri olmuşlar. Salyan—Sabirabat bölgesinin büyük oğlu sayın yazarımız Halil Rıza Ulutürk'ü hatırlatmak istiyorum. Ona “elleri yukarı!” denildiğinde elini kaldırmış, “Silâhın varmı?! - “Evet var! Benim o silâh, ben ateşim, yakacağım sizi” - demiş ve onu tutuklamaya gelenleri hayrette bırakmış.

Böyle sanatçıları olan halk hiç bir zaman yenilmez.

Rusya Devlet Duması üyesi, milletvekili Jirnovski: “Herkes sizin ermenileri bir yudum su gibi yutabileceğinizi biliyorlar. Ama Ermenileri müdafaa eden ve aynı zamanda pahalı otellerde yaşayarak kendilerini Sizin kaderinizle ilgileniyor ve münakaşayı çözüyormuş gibi gösteren ve buna engel olan kuvvetler vardır” - diyordu. Tüm bunları bildiğinden dolayı Cumhurbaşkanımız Haydar

Aliyev doğru politika yürüterek devletlerimizin bağımsızlığını korumaya devam ediyor.

Bu kutsal iş uğruna sayın Cumhurbaşkanımız kılıcsız, derin zekâsıyla, akşam sabah çalışarak yeni-yeni planlar yapıyor ve sonunda da başarıyor. Yaşasın dünyaya böyle bir oğul bahşetmiş Azerbaycan halkı! Biz onun başarıyla yürüttüğü iç ve dış politikayı beğeniyor ve destekliyoruz.

Bu büyük önderin liderliği ile zaferlerden zaferlere doğru ilerliyoruz!

4. Bölüm

HAYDAR ALİYEV'İN ABD-YE İLK RESMİ ZİYARETİ

ABD'nin en ünlü temsilcilerinden olan büyük devlet adamı ve politikacı Henri Kissincer: "Ne mutlu Haydar Aliyev gibi cumhurbaşkanı olan halka!" diye belirtmekte ne kadar da haklı!

AMERİKAYA RESMİ ZİYARETİNDE ZİYARETLERİN ZİRVESİ

Ben çağdaş dünyamızın büyük şahsiyetlerinden olan, sayın Cumhurbaşkanımız Haydar Aliyev'in ABD'nin Cumhurbaşkanı Sayın Bill Clinton'un davetiyle ABD'ye yaptığı resmi ziyareti onun tüm ziyaretlerinin zirvesi addediyorum. Çünkü diğer ziyaretlerden farklı olarak bu ziyaretin büyük başarıyla geçmesi halkımız için çok faydalı olacaktır, halkın kanıyla kazanılmış bağımsızlığın ebedî olmasına yardım edecektir. Halkımızın senelerce çektiği keder ve acılarına, topraklarımızın işgâl altında olmasına, milyondan fazla göçmenlerimizin, evlerinden çıkmak zorunda bırakılmış soydaşlarımızın çektiği çilelere, ızdırablı günlere son vereceğine tüm halkımız gibi ben de inanıyorum ve çok büyük sevinç duyuyorum.

Bir kaç gündür tüm dünya devletlerinin televizyonlarında Cumhurbaşkanımızın tarihî ziyaretini, arkadaşlarımız büyük sevinçle, düşmanlarımız ise nefretle izliyorlardı.

Azerbaycan ve Amerika Birleşik Devletleri, işbirliğinin yeni aşaması.

Halkını, vatanını seven her bir Azerbaycanlı bu ziyaretlerden gurur duyuyor. Dünyanın en büyük devleti olan ABD son yıllarda hiç bir Cumhurbaşkanı bu şekilde kabul etmedi.

Bu tarihî ziyaret artık sona erdi, resmî ve gayri resmî görüşmeler yapıldı, halkı düşündüren en önemli konular tartışıldı, Amerika ve Azerbaycan halkları arasındaki ilişkilerin gelişmesi üzerine anlaşmalar imzalandı, Azerbaycan halkına milyar dolara yakın yardım edilmesine çok çaba gösterildi ve Azerbaycan gerçeği tüm dünyaya duyuruldu.

Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'e olan büyük saygıdan dolayı Azerbaycan devletinin, Azerbaycan halkının adı dünyanın en nüfuzlu kurumlarında büyük saygıyla anılıyor. Doğunun kapısı olarak görülen eski Ateşler ülkesi Azerbaycan, senelerce hiç bir zaman bu kadar muhteşem, güzel şekilde, kahramanlar yurdu olarak dünya kamuoyuna tasvir edilmedi.

Sayın Haydar Aliyev derin zekâsıyla Cumhurbaşkanıyla başarılı bir Cumhurbaşkanı olarak, politikacılarla dünyaca ünlü bir politikacı olarak, gazetecilerle, iş adamlarıyla onların çalışmalarından haberdar olduğunu vurgulayarak konuşuyor ve bu şekilde onları hayrette bırakıyordu.

Sayın Haydar Aliyev Cumhurbaşkanıyla, diyer politikacı liderlerle görüşmelerinde çok zeki bir devlet başkanı olduğunu, tüm dünyada barışı ve dayanışmayı sağlamaya çalışan bir insan olduğunu, harıtaıyla ülkemizin işgâl olunan topraklarını göstererek halkımızın çektiği çileyi bildirmiş, Ermenitan Azerbaycan problemleri üzerine bilgiler verdi.

Ben halkını bu kadar yürekten seven ve halkına bu kadar bağlı olan ikinci bir lider bilmiyorum.

Bu yüzden de bir zaman Amerika hükümetinin büyük liderlerinden biri—dünyanın en zeki yahudisi sayılan ünlü devlet adamı ve politikacı Henri Kissincer "Ne mutlu Haydar Aliyev gibi Cumhurbaşkanı olan halka!" demekte ne kadar da haklı.

Sanıyorum ki, daha yaşadığı zaman ismi tarihe altın harflerle yazılmış bu deha şahsın kahramanlıklarla dolu hayatı, başarılı çalışmaları gelecek nesiller için bir örnek, bilmesi gereken bir okuldu.

Şimdi Cumhuriyetimizde çalışan Haydar Aliyev okulları, enstitüleri sanıyorum ki, yeterli değildir. Onun verimli hayatını, bilimsel ve pratik çalışmalarını geniş alanda öğrenmek için ayrıca Haydar Aliyev Akademisi kurulmalı. Bu akademi ülkemizin bağımsızlığı ve Haydar Aliyev'in gelişimi uğruna halkımızın mücadelesine, onun kitaplarının basılarak yayılmasına başkanlık yapmalıdır.

Sanıyorum ki, sayın Haydar Aliyev'in yolu Azerbaycan'ın geleceği için en nurlu yoldur.

"Respublika" gazetesi, 13 Ağustos, 1997

Amerika Birleşik Devletleri'nin Cumhurbaşkanı'nın hanımı Hillari Clinton ve Cumhurbaşkanı'nın kızı Sevil Aliyeva hanım ile birlikte olmaları her iki Cumhurbaşkanı'nı büyük sevince boğdu.

Petrol ihracatı üzerine anlaşmayı Azerbaycan Devlet Petrol Şirketi başkanının I yardımcısı İlham Aliyev imzaladı.

İki ülke arasında işbirliğinin gelişmesi üzerine anlaşmalar imzalandı.

Birleşik Milletler Örgütü'nün Genel Sekreteri Kofi Annan.

***

Azerbaycan Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev 4 Ağustos 1997'de Çikago tarihsel vakfının binasına gelerek "Motorolla" Uluslararası bağlantı sisteminin genel başkanı Fernando Amandi, genel başkan yardımcısı Ceri Lukomski, "Motorolla" Korporasyonu'nun Asya ve Avrupa Ülkeleri üzere sorumlu başkanı Loren Minkot, Avrupa Ülkeleri üzere sorumlu başkanı Gred Tomson ve sistemin diğer yetkilileriyle buluştu.

Fernando Amandi "Motorolla" şirketi hakkında bilgi verirken şimdi dünyanın 110 ülkesinde, ve Azerbaycan'da, Bakû şehrinde şirketin temsilcilikleri olduğunu belirtti.

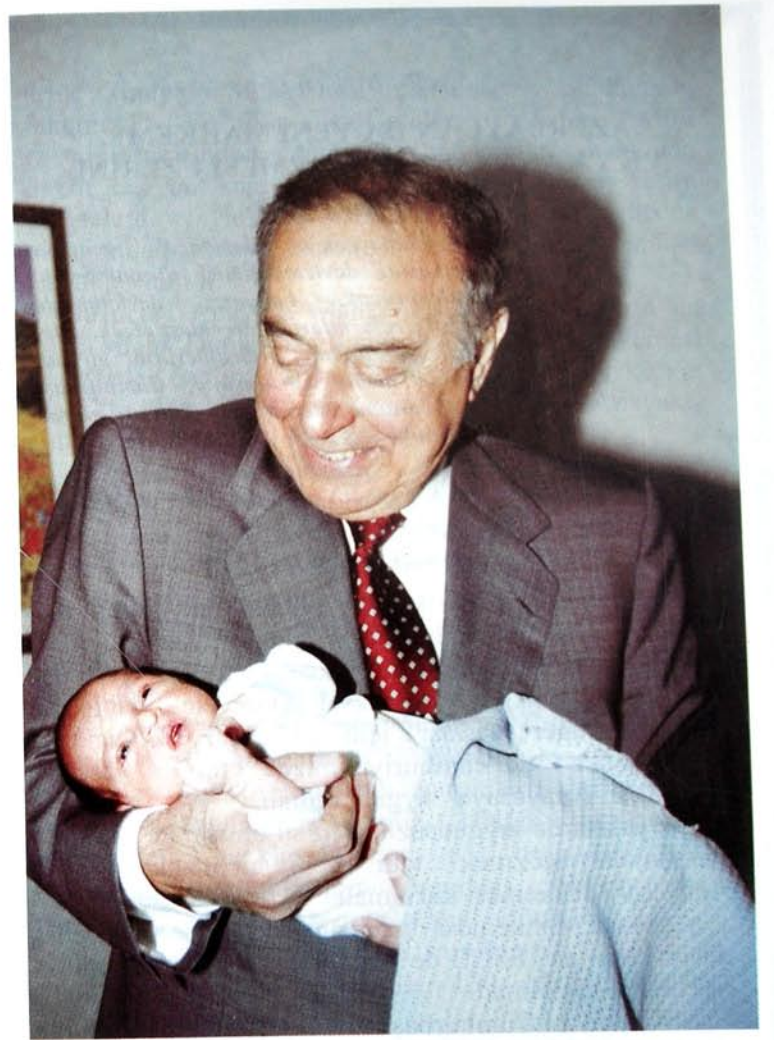
Görüşmeğe katılan "Baksell" in genel başkan yardımcısı Kemâl Medetov "Motorolla" Şirketinin

Azerbaycan'da çalışmaları hakkında bilgi verdi. Şirketin cumhuriyetimizde teknik merkez kurma isteği ve buraya Azerbaycan uzmanlarının alınmasına büyük ilgi gösterdiği vurgulandı. Sohbet esnasında "Motorolla"nın başkanları Cumhurbaşkanımızın Amerika'ya ilk resmî ziyaretinin başarılı geçmesinden dolayı memnun olduklarını bildirdiler.

Cumhurbaşkanımız dünyanın bütün çocuklarını seviyor.

ABD'ye tarihsel ziyaretinde Cumhurbaşkanımızın ailesi de büyük sevinç ve mutluluk duydu. Onun torunu dünyaya geldi. Küçük Haydar dedesi Haydar neslini devam ettirecek.

5. B ö l ü m

AZERBAJYAN'DA YENİ MAHKEME, VE YA ANAYASA MAHKEMESİ ÜZERİNE MULÂHAZALAR

"Azerbaycan'ın kurulacak Anayasa Mahkemesini devletçiliğimizi düzenleyecek, sağlaştıracak, bağımsız devletimizde hukuksal reformları gerçekleştirecek, demokrasi ve hukuk prensiplerinin mevcut olmasında devlet kuruluşuna, Cumhurbaşkanına yardım edecek bir kurum olarak görüyorum".

Haydar ALİYEV

ANAYASA MAHKEMESİ İNSAN HAKLARINI KORUR

Azerbaycan halkı kendi büyük bayramını ilk Millî Anayasanın kabul ettiği günü büyük törenle kutluyor. Her hangi bir ülkede kabul edilmiş Anayasa yüksek hukuksal kuvvete sahiptir. Anayasa diğer yasalar için hukuksal kaynaktır. Bu yüzden de cumhuriyetimizde tüm yasalar kesinlikle Anayasaya uygun olmalı.

Bu yasalarda uygunsuzluk hâsıl olursa, ne yapılır? Tartışmaları çözmek için yeni bir mahkeme — Anayasa Mahkemesi kurulmalı.

Anayasa Mahkemesi uzun süre içerisinde kudretli devlet sanılan SSCB'de ve Azerbaycan Cumhuriyetinde hiç olmadı.

SSCB'de Cumhurbaşkanı idareciliği tatbik edildikten sonra ülkedeki yeniliklerden biri Anayasa Mahkemesinin kurulması oldu, ama Sovyetler Birliğinin dağılması sonucu onun da çalışması bitti. Şimdi Kazakistan, Gürcistan ve diğer cumhuriyetlerde

artık Anayasa Mahkemesi çalışmakta. Bu konuda ülkemizde de ilkin çalışmalar başlandı. Millî Meclis tarafından Anayasa mahkemesi hakkında önem taşıyan kanun kabul edildi. Kanun resmî gazetelerde yayınlandı. Hukukcuların ilgisine neden olduğundan dolayı kanun hakkında çeşitli mülâhazalar yapıldı.

Birinci, Anayasa Mahkemesi Anayasamızın en güçlü silâhı, Demoklis kılıcıdır. Anayasa Mahkemesi ne kadar özgür olursa, kılıc da o kadar keskin olacaktır. Meselâ, Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasasının 127. Maddesinde şöyle yazıldı:

Yargıçlar bağımsızdır, yalnız Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Anayasasına ve kanunlarına tâbidir ve çalışma süresi bitmedikçe değiştirilemez.

Anayasanın 128. Maddesinde şöyle yazıldı:

Yargıçlara dokunulamaz; Yargıçlar yalnız yasalara uygun olarak hapse atılabilir; Yargıçların çalışma süresi yalnız yasalarda belirtildiği üzere sona erdirilebilir.

Yargıçlar cinayet işlediğinde Cumhurbaşkanı Azerbaycan Cumhuriyeti Yüksek Mahkemesinin kararıyla Milli Mecliste yargıçların görevinden uzaklaştırılmasını isteyebilir. Diğer yargıçların görevinden uzaklaştırılması 63 oyla, Anayasa Mahkemesi yargıçlarının görevden uzaklaştırılması ise Milli Mecliste 83 oyla kabul edilebilir.

Anayasa Mahkemesi nasıl kurulmalı? Bu Mahkemenin görevi ne? Anayasamızın 130. Maddesinde bu soruların cevabı yazıldı:

I. Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi 9 yargıçtan oluşmalı.

II. Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesinin yargıçları Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhuriyeti

başkanının önerisiyle Azerbaycan Cumhuriyetinin Millî Meclisi tarafından atanır.

III. Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi — Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanının, Azerbaycan Cumhuriyeti Millî Meclisinin, Azerbaycan Cumhuriyeti Bakanlar Kurulunun, Azerbaycan Cumhuriyeti Yüksek Mahkemesinin, Azerbaycan Cumhuriyeti Savcılığının, Nahçıvan Muhtar Cumhuriyeti Millî Meclisinin onayıyla şu görevleri yerine getirir:

1. Azerbaycan Cumhuriyeti yasalarının Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanının karar, emir ve fermanlarının, Azerbaycan Cumhuriyeti Millî Meclisinin kararlarının, Azerbaycan Cumhuriyeti Bakanlar Kurulunun kararlarının, Merkezî Yürütüm Teşkilâtı görevlerinin Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasasına uygunluğunu;

2. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanının fermanının, Azerbaycan Cumhuriyeti Bakanlar Kurulunun kararlarının, Merkezî Yürütüm Teşkilâtı görevlerinin Azerbaycan Cumhuriyeti kanunlarına uygunluğunu;

3. Azerbaycan Cumhuriyeti Bakanlar Kurulunun kararlarının, Merkezî Yürütüm Teşkilâtı görevlerinin Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanının fermanlarına uygunluğunu;

4. Azerbaycan Cumhuriyeti Yüksek Mahkemesinin kararlarının kanunda belirlendiği şekilde Azerbaycan Cumhuriyeti yasalarına ve Anayasasına uygunluğunu;

5. Belediye görevlerinin Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasasına, Azerbaycan Cumhuriyeti kanunlarına, Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanının fermanlarına, Azerbaycan Cumhuriyeti Bakanlar Kurulunun kararlarına (Nahçıvan Muhtar Cumhuriyetinde Nah-

çıvan Muhtar Cumhuriyeti Anayasasına, kanunlarına, Nahçıvan Muhtar Cumhuriyeti Bakanlar Kurulunun kararlarına) uygunluğunu;

6. Azerbaycan Cumhuriyetinin yürürlüğe girmemiş Uluslararası anlaşmalarının Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasasına uygunluğunu;

7: Politik partilerin ve diğer kurumların kaldırılmasını;

8. Nahçıvan Muhtar Cumhuriyeti Anayasasının, yasalarının, Nahçıvan Muhtar Cumhuriyeti Millî Meclisi kararlarının ve Bakanlar Kurulu kararlarının Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasasına uygunluğunu; Nahçıvan Muhtar Cumhuriyeti kanunlarının, Nahçıvan Muhtar Cumhuriyeti Bakanlar Kurulunun kararlarının Azerbaycan Cumhuriyeti kanunlarına uygunluğunu; Nahçıvan Muhtar Cumhuriyeti Bakanlar kurulunun kararlarının Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanının fermanlarına ve Azerbaycan Cumhuriyeti Bakanlar Kurulunun kararlarına uygunluğunu;

9. Yasama, yürütme ve mahkeme yetkisi arasında yetki bölgüsünden dolayı bazı tartışmaları.

IV. Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi, Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanının, Azerbaycan Cumhuriyeti Millî Meclisinin, Azerbaycan Cumhuriyeti Bakanlar Kurulunun, Azerbaycan Cumhuriyeti Yüksek Mahkemesinin, Azerbaycan Cumhuriyeti Savcılığının, Nahçıvan Muhtar Cumhuriyeti Millî Meclisinin onayıyla Azerbaycan Cumhuriyeti yasaları ve Anayasasını yorumlar.

V. Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi bu Anayasada gösterilen diğer görevleri de gerçekleştirir.

VI. Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi kendi yetkilerine ait kararlar kabul eder. Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesinin kararı Azerbaycan Cumhuriyetinde yürürlüktedir.

Yasalar, Azerbaycan Cumhuriyetinin hükümetler arası anlaşmaları Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesinin kararında belirlenmiş tarihte yürürlüğünü kaybederler. Azerbaycan Cumhuriyeti uluslararası anlaşmaları ise yürürlüğe girmez.

Anayasa Mahkemesinin üyeleri kimler olmalı?

Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasasının 126. Maddesine ve "Anayasa Mahkemesi hakkında Azerbaycan Cumhuriyeti kanunu"nun 9. Maddesine uygun 30 yaşından küçük olmaması şartıyla seçimlere katılma hakkı olan, yüksek hukuk eğitimi görmüş, çalışan Azerbaycan Cumhuriyeti vatandaşı yargıç olabilir. Ama bence bu yaş ve çalışma yeteneği Anayasa Mahkemesi üyeleri için uygun değil.

Dünya pratiğinde Anayasa Mahkemesi üyeleri 40 yaşından büyük, on, on beş sene çalışmış olma şartı, yüksek eğitim görmüş hukukçu, mahkeme memuru ve avukatlardan mürekkep olur. Örnek, Türkiye Cumhuriyetinde (Anayasa 146. Madde) adı geçenlerden başka Anayasa Mahkemesine 4 yedek üye de alırlar. İtalya Cumhuriyetinde Anayasasının 134. ve 135. Maddelerinde yaş gösterilmese de Anayasa Mahkemesi üyesi olarak yargıçların, hukukçu profesörlerin ve profesyonel avukatların alındığı belirtiliyor.

Ülkede Anayasa Mahkemesi yargıçları üst seviyeli görevlilerle her zaman temasta olmalı. Bu yüzden de onlar yaş, çalışma pratiği, profesyonellik

açıdan normal yargıçlardan farklı ve onlara örnek olabilecek şahıslar olmalı.

Anayasa Mahkemesi kendi çalışmalarında insan hakları ve özgürlüğünü müdâfaa etmelidir. Yeni yasanın 4. maddesinde "Şahsın hakları ve özgürlüğü" yürürlükte olan kanunla bozulduğunda o uygun mahkemelere müracatta bulunarak dâvanın Anayasa Mahkemesinde çözülmesini rica etmelidir.

Anayasa Mahkemesinin Azerbaycan Anayasasının daha aktif faaliyetini, yaşamımıza doğru tatbik edilmesini, Anayasaya ciddi şekilde uyulmasını ve kontrolü gerçekleştirilmesini arzu ederiz.

"Azerbaycan" gazetesi, 28 Kasım 1997.

4-5 Aralık 1997'de

Bakû şehri Hayat-Recens-Nahçıvan otelinde sivil devlette Anayasa Mahkemesi uluslararası toplantıda Prof. Dr. Bahtiyar Ekberov'un nutku

Sayın başkan!

Sayın hanımlar ve Beyler!

Önce Avrupa'nın ve tüm dünyanın profesyonel hukukçularıyla beraber yüksek düzeyli uluslararası toplantıya katılmamdan dolayı memnun kaldığımı bildirir ve Sizlere teşekkürlerimi sunarım.

Bu toplantının Bakû şehrinde yapılmasının bağımsızlığını yenice kazanmış ülkemizde Anayasa Mahkemesinin kurulmasında büyük faktör olacağını zannediyorum.

Burda çok ilginç konuşmalar yapıldı ve ben hepsini dikkatle dinledim. Burda söylenen farklı fikirlere

dolayı bu toplantının belgeleri basında yayınlansaydı ve televizyonda bunun üzerine program yapılsaydı çok ilgi çekiciydi.

Özellikle toplantıda Avrupa Şurası Venesya Komisyonu'nun başkanı Sayın Antonyo Pergola'nın, Rusya Anayasa Mahkemesinin başkanı sayın Marat Badlay'ın, Gürcistan Anayasa Mahkemesi başkanı Avtandil Demetraşvili'nin nutuklarında "Azerbaycan Anayasa Mahkemesi hakkında kanun" hakkında söyledikleri fikirleri ve eleştirileri çok ilginçti.

Azerbaycan Cumhuriyeti Yüksek Mahkemesi başkanı Hanlar Hacıyev, Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığında "Devlet ve hukuk" şubesi başkanı Fuat Eleskerov, Millî Meclisin bölüm başkanı Sefa Mirzeyev kendi nutuklarında "Anayasa Mahkemesi hakkında kanun"u açıklayarak uzmanların söylediği öneri ve eleştirileri kabul ettiklerini söylediler.

Daha "Azerbaycan Anayasa mahkemesi hakkında kanun" basında yayınlanmadan önce ve yayımlandıktan sonra da benim "Azerbaycan", "Adalet" ve diğer gazetelerde yazılarım yayınlandı. "Anayasa Mahkemesi hakkında Azerbaycan Cumhuriyeti Kanunu"nun 9. Maddesine uygun 30 yaşından küçük olmamak şartı ile, seçimlere katılma hakkı olan, yüksek hukuk eğitimi görmüş ve hukuk uzmanı olarak 5 seneden fazla çalışan Azerbaycan Cumhuriyeti vatandaşı yargıç olabilir. Ama bence bu yaş ve çalışma yeteneği Anayasa Mahkemesi üyeleri için uygun değil. Dünya pratiğinde Anayasa Mahkemesi üyeleri 40 yaşından büyük, on, on beş sene çalışmış olma şartı, yüksek eğitim görmüş hukukçu, mahkeme memuru ve avukatlardan mürekkep olur. Örnek, Türkiye Cum-

huriyetinde (Anayasa 146. Madde) adı geçenlerden başka Anayasa Mahkemesine 4 yedek üye de alırlar. İtalya Cumhuriyetinde Anayasanın 134. Ve 135. Maddelerinde yaş gösterilmese de Anayasa Mahkemesi üyesi olarak yargıçların, hukukçu profesörlerin ve profesyonel avukatların alındığı görülüyor.

Ülkede Anayasa Mahkemesi yargıçları üst seviyeli görevliler sosyeteyle her zaman temasta olmalı. Bu yüzden de onlar yaş, çalışma pratiği, profesyonellik açısından normal yargıçlardan farklı ve onlara örnek olabilecek şahıslar olmalı.

Uzmanların söylediği gibi, "Kanun"da vatandaşların diğer mahkemelere gitmeden Anayasa Mahkemesine müracaatta bulunma hakkı göz önüne alınsaydı daha faydalı olurdu. Sayın Cumhurbaşkanımızın başkanlığıyla hazırlanmış ve genel oylama ile kabul edilmiş Millî Anayasamız demok-rasi prensiplerine göre dünyanın en demokratik ülkelerinin Anayasalarıyla bir sırada olabilecek politik ve hukuksal bir belgedir.

"Anayasa mahkemesi hakkında Azerbaycan Cumhuriyeti Kanunu"nda (4. Madde) "Şahsın hakları ve özgürlüğü yürürlükte olan kanunla bozulduğunda o, uygun mahkemelere müracaatta bulunarak dâvanın Anayasa mahkemesinde çözülmesini rica edebilir.

Toplantıya katılan misafirlere hitaben diyorum ki, daha Anayasa Mahkemesinin olmamasından dolayı ülkemizde bâzi problemler devam etmekte. Umarımki, Anayasa Mahkemesi kurulduktan sonra cumhuriyetimizde bazı problemler de çözümünü bulacaktır.

Gürcistan Cumhuriyetinde Anayasa Mahkemesinin iki heyeti vardır. Kırgızistan Anayasa Mahkemesinde mahkeme eğer yanlış karar verirse başkanın teklifi ile bu davaya tüm üyelerin katılmasıyla tekrar bakılabilir. Gelecekte bizim de yasalarda bu hallere dikkat edilirse iyi olur.

Dikkatinizden dolayı teşekkür ederim.

6. B ö l ü m

ESERLER ÜZERİNE ELEŞTİRİ VE GÖRÜŞLER

“Haydar Aliyev’in eserleri müstesna olmakla beraber büyük önem taşımaktadır. Bununla beraber en güçlü teorik silahımız, şevk ve çalışma kaynağımızdır.

**“BU SEÇKİN KELİMELERİ YALNIZ
DEHA İNSANLAR SÖYLÜYEBİLİR “ VEYA
AZERBAJYAN CUMHURİYETİ CUMHURBAŞKANI
HAYDAR ALİYEV’İN
“VECİZELER“ VE “BAĞIMSIZLIK YOLU“
KİTAPLARI HAKKINDA DÜŞÜNCELER**

XX yüzyılın en büyük şahsiyetlerinden biri, Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı, Haydar Aliyev dünya politikasının en ünlü isimlerinden olmakla ansiklopedik bilgisi ve derin zekâsıyla insanı hayrette bırakan düşünür bir insandır.

Onun Amerika Birleşik Devletlerine olan tarihsel ziyaretini örnek verebiliriz. Bu ziyaret zamanı Haydar Aliyev devlet başkanları ve politikacılarla görüşmeler yaparak seçkin bir devlet başkanı, deha bir şahıs olduğunu bir daha kanıtladı.

Onun kahramanlıklarla süslenmiş hayatı, bilimsel ve pratik çalışmaları hakkında ülkemizin ve yabancı bilginlerin fikirleri, yazıları yayınlandı, onun üzerine şiirler yazıldı, şarkılar söylendi ve daha çok yazılar yazılacaktı. Cumhuriyetimizin politik ve ekonomi alanda ileriye doğru gelişiminde

Haydar Aliyev'in kitapları büyük önem taşımakla beraber en güçlü silâhımız ve hayat kaynağımızdır.

Haydar Aliyev'in her kitabı bizim için bir kaynaktır. İlk önce bu deha insanın bilimsel hayatı hakkında kitaplar basılarak okuyuculara iletmeli. Bu çok kutsal ve sorumlu bir iştir. Bu açıdan Profesör Şahlar Askerov ve Profösör Salaheddin Halilov'un Haydar Aliyev'in bilimsel çalışmalarına dayanarak yazdıkları "Vecizeler" ve "Bağımsızlık Yolu" kitaplarını örnek verebiliriz.¹

Vecize ne? Vecize — Yunanca "kısa kelime" anlamına geliyor. Ama her bir kelime vecize olamaz. Yalnız derin felsefi mânâsı olan kelimeler vecizedir ve onu söyleyenin zeki olduğunu kanıtlar. Sayın Haydar Aliyev'in de her nutukunda söylediği fikirler, kelimeler de vecizelerle dolu ve yazarlar da bu fikirleri toplayarak kitap haline getirdiler. Kitapta yazılan fikirler o kadar derin felsefi mânâ taşıyor ki, bu kelimelerin yalnız deha insanlara ait olduğunu kesinlikle söyleyebiliriz. Burada devletçilik, ordu teşkili, istiklâliyet, kültür, dil, vatanseverlik ve diğer konularda büyük önderimizin fikirleri yazılı. Kitaplarda Sayın Cumhurbaşkanımızın "Devletçilik" ve "Ordu teşkili" üzerine fikirleri doğru olarak birinci yerlerini aldı. Kitapta daha büyük önem taşıyan konu kurucusu Sayın Cumhurbaşkanımız Haydar Aliyev olan Azerbaycanın yeni ve ilk millî Anayasası üzerine söylenen fikirlerdir. "Halk, devlet için değil, devlet halk için olmalı" prensipine dayanarak Cumhurbaşkanımız

¹ H. Aliyev. "Vecizeler" ve "Bağımsızlık yolu" kitapları, Bakü Azerbaycan Üniversitesi" yayınevi. 1997.

şöyle diyor: "Azerbaycanın devlet bağımsızlığı bizim tarihsel zaferimizdir", "Azerbaycan hiç bir ülkenin baskısı altında olmayacak, kendi bağımsızlığını koruyacaktır. Bu bir cumhurbaşkanı olarak benim politikamın özüdür. Bunun için herkes bir yolda gitmeli, başka bir yol yok".

"Azerbaycan Cumhuriyeti demokratik, hukuksal ve sivil devlet kurma yoluyla gururla ilerliyor".

Bu yolda kudretli bir orduya ihtiyacı vardır. Azerbaycan'da ordu teşkilinin bânisi olan Haydar Aliyev şöyle diyor: "Ordu ülkemizin, milletimizin, devletimizin bağımsızlığının teminatıdır". "Halkımız yüzyıllarca kendi topraklarını koruyarak millî özgürlüğünü, gururunu müdâfaa etmiş ve bugün de müdâfaa etmektedir".

Kitapta yansıtılan konulardan biri de Cumhurbaşkanımızın dil üzerine söylediği fikirlerdir. Azerbaycan dilinin devlet dili olarak millî Anayasamızda gösterilmesi Haydar Aliyev'in Azerbaycan halkı karşısındaki müstesna hizmetlerinden biridir. O, şöyle diyor: "Azerbaycan dili bağımsız Azerbaycan'ın en büyük millî servetidir". "Şimdi biz bağımsız devlet olarak, Azerbaycan diliyle gurur duyuyoruz". "Kendi dilini bilmeğen kişi mâlûle benziyor".

Kitabı hazırlayanlar Haydar Aliyev'in eski tarihimizi, "mânevi zengiliğimizi göz önüne alarak aydınlarımız hakkında söylediği fikirleri değerlendirmişler.

500. doğum yıldönümünü tüm dünyanın kutladığı büyük Muhammet Fuzuli, Şah İsmayıl Hatai, Neriman Nerimanov, Celil Mehmetkuluzade, Hüse-

Yin Cavit, Üzeyir Hacıbeyov, Yusif Mehmetaliev, Samet Vurgun, Aliğa Vahit ve diğerleri hakkında söylediği fikirleri ne kadar değerli ve kıymetlidir!

Burda ben iki büyük şahsiyetimiz hakkında fikirlerimi belirtmek istiyorum. Önce, Neriman Nerimanov hakkında. Basını daima izlediğimden dolayı bir okuyucu olarak halkımızın dünyaya bahş ettiği bu büyük insan hakkında esassız fikirleri biliyorum. Ama bugün Neriman Nerimanov'u eleştirmek "üzerindeki akrep ve yılanlara bakmadan karşıdakının burnunun ucunda sinek var" deyimine benziyor. Bir şeyi unutmamalıyız ki, o kendi zamanında her taraftan düşmanlarla çevrili olmasına rağmen, her türlü baskılara dayanarak kahramanlıkla Azerbaycanın bir parçası olan Karabağı düşmana teslim etmedi.

Şimdiki durum ise göz önünde, sık-sık düşünüyorum, şükürler olsun Allaha seçkin, büyüklerden büyük, yücelerden yüce önderimiz Haydar Aliyev'i bize bahşetti. Haydar Aliyev olmasaydı, bu zavallı milletin başına daha neler gelecekti...

Yalnızca düşmanlarımız değil kendi içimizde olan hainler, alçaklar, reziller devletimizi mahvederek tüm geçmişimizi, mânevi dünyamızı söküp atmışlardı.

Bundan dolayı halkımız haklı olarak Haydar Aliyev'in iktidara geldiği günü — 15 Haziran 1993 tarihini Kurtuluş günü olarak devlet düzeyinde milli bayram ilân etti. Haydar Aliyev'in yeniden iktidara dönmesiyle ülkemizde tüm huzursuzluğa son verildi; büyük zahmet çekerek Cumhuriyetimizde huzuru sağladı. O, Neriman Nerimanovu şöyle değerlendirdi: "N.Nerimanov — kendi zamanı,

dönemi çerçevesinde ünlü politikacı, dev bir isimdir". İkinci, Yusif Mehmetaliev hakkında: Yusif Mehmetaliev dünyanın en büyük bilim dahilerinden biri. Onun hakkında sayın Cumhurbaşkanımız şöyle diyor: "Yusif Mehmetaliev kendi bilimsel çalışmalarıyla, bilimsel yazılarıyla, keşifleriyle Azerbaycan ilmini daha da geliştirdi, dünya petrol kimyası ilmine büyük keşifler verdi". "Yusif Mehmetaliev kendi mustesna yeteneği ve vatanseverliği ile dünyada Cumhuriyetimizde deha bir şahse dönüştü. Yusif Mehmetaliev gibi şahıslar halkımızı tanıtıyor ve biz bununla gurur duyuyoruz".

Sayın Cumhurbaşkanımızın kararıyla büyük bilgin Yusif Mehmetaliev'in doğum yıldönümü yüksek düzeyde, büyük törenle "Respublika" sarayında kutlandı. Bu gelenek nesillerden nesillere geçmeli.

Bu kelimelerden devletçiliğimizin, bağımsızlığımızın ebedî olmasının ve Sayın Haydar Aliyev'in yaşamının anlamı olduğu bir daha kanıtlandı. O şöyle yazıyor: "Gerek bir vatandaş gibi, gerekse bir Cumhurbaşkanı gibi Azerbaycan'ın devletçiliğini, bağımsızlığını koruyorum ve koruyacağım ve bu yolda her dakika, her an şehit olmaya hazırım".

Kitaplar çok değerli ve çok ilginçti. Okudukca insan mâneviyatı zenginleşir, kâmileşir. Kitapların daha da genişlendirilmesini, sayısının çoğaltılmasını ve İngiliz, Rus, Azerbaycan dillerinde yeniden basılmasını arzu ederiz.

"Aktüel" gazetesi, 21 Kasım, 1997

***

Sayın okuyucu

Son zamanlarda yazılan kitaplar ve yazılar Azerbaycan'ın bağımsızlığına kavuştuktan sonra ülkede devletciliğin sağlanması, teröre ve uyuturucuya karşı mücadelenin daha da güçlenmesi, Ermenistandan göçe zorlanmış Azerbaycanlıların haklarının ve Yukarı Karabağda Azerbaycan'ın yurisdiksiyonununun temin edilmesi uğruna halkımızın mücadelesinde liderlik yapan Haydar Aliyev'in fikirlerinden kaynaklanıyor.

Yazılan tüm yazıların Cumhurbaşkanımızın politikasıyla ilgili olduğunu, onun planlarının gerçekleştirilmesi ve karşımıza çıkan problemlerin çözümüne hizmet ettiğini göz önüne alarak bu kitapta onların bazısı üzerine yazarın fikirleri anlatıldı.

AZERBAJYCAN DEVLETÇİLİĞİ ÜZERİNE MÜKEMMEL BİR ESER

Bin yıllık tarihe, kültüre, güzelsanata sahip olan, 4 senedir dünya ülkeleri birliğine alınarak bağımsızlık kazanmış, Kocaman Doğudünyasının en parlak yıldızı olan Azerbaycan artık demokrasi ve hukuksal devlet olma yolunda hızla ilerlemektedir.

İlerlediğimiz bu yolun kolay ve zorluğunun, acı ve sevinçlerinin öğrenilmesi ve incelenmesi gerek teorik, gerekse pratik açıdan büyük önem taşımaktadır.

Bundan dolayı Azerbaycan Devlet Kuruculuğu ve Uluslararası İlişkiler Enstitüsü'nün rektörü, ünlü araştırmacı, bilgin Rövsen Mustafayev'in çok güzel bir şekilde Azerbaycan Devlet Yayınevinde basılmış "Azerbaycan devletciliği, kendimizi ve dünyayı anlama yolunda" (Azerbaycan Devlet Yayınevi, Bakü - 1995) adlı büyük monografisi çağdaş devr için aktüelliği, ilmi değeri ve Azerbaycan devletciliğinin gerçeğe uygun yorumlanması açısından dikkat çekmektedir.

Rövsen Mustafayev bu problemin çözümü ile ilgili son zamanlarda devamlı olarak ilmi araştırmalar yapıyor ve daha önce basılmış "Azerbaycan ve yeni Dünya", "Azerbaycanın Gelişim Yolu" adlı kitaplarından, yazılarından ve yapılan röportajdan okuyucuların memnun kaldıklarını söylemeden geçemiyorum.

Rövsen Mustafayev'in yeni yazısı bu bilimsel araştırmaların devamı, Azerbaycanda bugün itibariyle okuyucuyu Azerbaycan'ımızın devletcilik problemleri ile ilgili düşünceye, hemde ülkemizin daha parlak

geleceği için halkımızın devamlı mücadele etmesine vesile oluyor.

Eser önsöz ve beş bölümden ibarettir. Yazarın büyük vatanseverlik duygularından, derin zekasından ve bilimsel araştırmacılık yeteneğinden bahseden giriş bölümünde "Cumhuriyetimizin çağdaş durumu konularını içermektedir. Azerbaycan, çağdaş bir devlet olma yolunda bir hayli problemleri vardır. Bu problemlerin çözülmesi için çaba gösteriyor.

Yazar haklı olarak tarihimize ve halkımızın dünyaya bahsettiği nice şahsiyetlere kaygısız münasebetimizden dolayı değinerek, onlar hakkında mâlûmat vermektedir. Akademik Ziya Bünyadov'un söylediği gibi, dünyanın dönmesini Kopernikten 500 yıl önce keşfetmiş. Dünyanın çekim kanununun Newton'dan, Amerika kıtasını Kolomb'dan yüz yıllarca önce keşfeden Nesrettin Tusi'yi yeteri kadar değerlendiremedik".

Eğer kendi kimliğimizi, dünyaya duyurmak istiyorsak, önce kendimizi tanımalıyız, anlamalıyız! Eğer ülkemizin, halkımızın geleceğinin güzel olmasını istiyorsak, mânevi servetlerimize olan sorumsuzluğa son vermeliyiz".

Yazarı destekleyerek Azerbaycanı, kültürlerin, dinlerin, inançların ve diğer mânevi değerlerin korunduğu bir ülke olduğunu söyleyebiliriz. Semadan seyr edildiğinde deniz kıyısında kartala benzeyen tıpkı efsanelerde anlatıldığı gibi bir ülkedir.

"Devlet rolü ve lider anlamı" adlı ikinci bölümde Azerbaycan devletçiliğinin gelişimi ve liderlik konusu yorumlanarak "demokrasiye can atan öyle bir lider gerekiyor ki, o yeni Azerbaycan'ın sembolü olsun,

onun bağımsızlığını ve eğemenliğini sağlasın. Bu yüzden yasalara dayanan güçlü Demokratik bir devlet olma yolundadır.

Sonra yazar gelişmede ekonomiden, özelleşmeden ve serbest ekonomiden Azerbaycan'ın Dış ekonomi çalışmalarından, onun Uluslararası Döviz fonu ve diğer Bankalarla daha sıkı ilişkiler kurmasının gerekliliğinden ve diğer önemli konulardan bahsetmektedir.

Dış politika alanında dünyanın bir çok ülkeleri, örneğin BDB ve Avrupa ülkeleri ile ilişkileri, Amerika ve Azerbaycan ilişkilerinin yorumlandığı sayfalar kitabın en ilgi çekiçi bölümüdür.

Kitap, ülkede barışa ve huzura kavuşma ve uzlaşma amillerinin öğretilmesi için değişik fikirler içeriyor. Savaşların, o sıradan Ermenitan ve Azerbaycan münasebetlerinin, etnik tartışmaların çözümlenmesi için önemli bilgiler vermektedir.

Kitap bilimsel düzeyde ve çok anlaşılır bir dilde yazıldı. Yazar kitabın her bölümünden haber veriyor ve sosyal problemleri ifade ediyor ve bununla da fikirlerini okuyucuya daha açık bir şekilde iletiyor.

Kitap Azerbaycan devletçiliği ile ilgilenen bilgin, öğrenci ve okuyucular için çok değerlidir.

"Azerbaycan" gazetesi, 1 Aralık, 1995

UYUŞTURUCUYLA MÜCADELE HERKESİN BORCU

Gençlik insan hayatının en güzel dönemi. Bu dönemde gençlerin geleceği, toplumun gelişiminde onların rolü belirleniyor.

Bundan dolayı insanın duygu dolu bu döneminde gençlerin eğitim öğretim görmesine, sağlıklı ve yetenekli toplum üyeleri, lâyıkiyle vatandaş olmaları için gerek evde, gerek okulda, gerekse de çalıştıkları yerlerde her zaman dikkat gösterilmeli. Bu dikkat ve ilgiden mahrum olan, yüzerinde hiç bir kontrol hissetmeyen gençler kötü yola giriyor, cinayet işliyor, alkol bağımlısı oluyor ve uyuşturucu kullanıyorlar. En korkuncu da uyuşturucu kullanmalarındır.

Gençlerin uyuşturucu kullanması sadece eve, okuduğu, çalıştığı yerlere değil tüm topluma büyük maddî zarar veriyor, ülke ekonomisine zarar veriyor.

Bu plânda cumhuriyetin narkotik ilaçların ve psikotrop maddelerin kanuna aykırı yollarla alışverişine karşı mücadele mukavelesi olan Viyana Antlaşmasına (1998. yıl) katılması, Azerbaycanın BMT'nin Uluslararası proqramı olan Yakın Ve Orta Doğuda uyuşturucu maddelerin kanunsuz muamelesini kontrol altına alan Alt komisyonun daimi üyeliğine kabulü müstesna önem taşıyordu.

Bu problem ülke Başkanının dikkatini çekmekdedir.

Böylece 21 Şubat 1996 yılında başkan H.A.Aliyev Ferman çıkardı. Bu Fermana uygun olarak Başkanın rehberliği ile hukukî reform Komisyonu yaratıldı. Bu komisyonun terkibine hukuk muhafaza orqanlarının rehberleri, Milli Meclisin millet vekilleri, ileri gelen bilgin adamları dahil oldular. 4 Mart 1996 yılda

Başkanın Fermanıyla hukukî reform Komisyonu çalışma grubu yaratıldı. Başka bir Fermanla Anayasa Mahkemesi (artık o kabul edilmiştir), savcılık, Ekonomi mahkeme, polis, avukatlık, rüşvetçiliğe karşı mücadele, operatif araştırma faaliyeti ve bir çok başka—o cümleden uyuşturucu maddelerin kanunsuzca alışverişine, muamilesine ve psikotrop prepa-relere karşı mücadele kanunları projesini hazırlama vazifesi ileri sürülmüştür.

Uyuşduruculuğa karşı mücadele yolunda, yeni hukukî teşebbüsler yolunda en önemli adım olarak Başkanın 26 Ağustos 1996 yıl "Narkomiya ve narkotik ilaçların kanunsuzca alışverişine mücadele telepleri hakkında" Fermanın ayrıca olarak belirtmek icabeder. Narkomaniya-uyuşduruculuk ve narkotik maddelerin kanuna aykırı yollarla muamelesiyle mücadele için Devlet Komisyonunun yaradılmasını, 24 Mayıs 1997 yılında Milletlerarası hukuk kaideleri taleplerini göz önünde bulunduran Azerbaycan cumhuriyetinde uyuşduruculuk aleyhine mücadelede yeni umummilli proqramının kabul edilmesini hususi kaydetmek gerekir.

Tesadüvi deyildir ki 1996. yılın Ağustosunda Birleşmiş Milletler Teşkilatı tarafından uyuşduruculuğa karşı mücadeleye hesrolunmuş, BMT'nin Genel sekreter yardımcısı, Uyuşdurucu maddelere Kontrol üzre Uluslararası Proqramın İcraî Direktörü Corcio Cakomelli'nin de katıldığı ilmî-pratik konfrans mehz Bakûda geçirildi. Burada 17-21 Şubat 1997 yılında Yakın ve Orta Doğu'da uyuşdurucu maddelerin kanunsuzca alışverişine, muamelesiyle ilgili BMT'nin Uluslararası proqramı tarafından teşkil olunmuş, adigeçen Devlet Komisyonunun katıldığı ve Azerbaycan Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu'yla birlikte

Alt komisyonun 32. Toplantısı oldu. Bu toplantıda Azerbaycan Cumhuriyetinin Başkanı sayın H.A. Aliyev konuyla ilgili nutuk söyledi. 32. Toplantı bölgesel ve global plânde uyuşduruculuğa karşı mücadeleye güçlü içtepi veren "Bakü anlaşması" nı kabul etti.

Uyuşdurucular üzerinde kontrol sahasında değişmez duruma ermekde adalet, sağlık, eğitim, gümrük ve cumhuriyetin bir çok başka genel müdürlüklerinin, bakanlıklarının ve onların rehberlerinin önemli katkıda bulunmaları söz götürmez: Bütün küçük birlikleri uyuşdurucunun taşınma ve yayılmasına karşı mücadeleye yöneltmeğe muvaffak olan, bu sahada büyük gayret gösteren İç işleri Bakanı Ramil Usubov, teşkilâtle narkobirlikler tarafından emniyyet temellerinin tehlikesini gidermede etkili karşıtedbirler temin eden, sağlayan Namik Abasov, Azerbaycan Cumhuriyeti Adalet Bakanı Südabe hanım Hasanova uyuşduruculuğa karşı mücadelenin artırılması, Azerbaycan Cumhuriyeti Sağlık Bakanı Ali İnsanov'un narkomaniyaya karşı ardıcıl mücadelenin artırılması alanında çok çaba gösterirler. Cumhuriyetin Baş narkoloğu Akif Abdullayev, hayatının birçok yılını uyuşduruculuğun analitik araştırmaları problemlerine hesreden Genel Savcı Eldar Hasanov. Bir de kaydetmek icabeder ki, E.Hasanov uyuşduruculuğa karşı mücadeleye hesrolunmuş birkaç kitabın müellifidir. Geniş okucu külesinin olduğu gibi mutahassıslar için de merak doğuran bu kitaplar ciddi bir ilmî araştırma eserleri olarak birçok yabancı yayinevleri tarafından da neşredilmiştir.

Yurdumuzun geleceğine umursayan her bir yurttaş uyuşduruculuğa karşı mücadeleye daima dikkat ayırmalıdır.

VEDİBASAR'DA BİR YURT VARDI...
"ABBASKULU BEY ŞADLINSKI" KİTABININ YAZARI
AZİZ ELEKBERLİYE

Sayın Aziz Hocam!

"Abbaskulu Bey Şadlinski" kitabınızı bir nefeste ve sevkle okudum. Heyecanlandığım ve kederlendiğim anlar az olmadı. Kesinlikle söyliyebilirim ki, kitap "Karlı Aşırım" romanından, "Son Aşırım" sinema filminden sonra bu büyük insan hakkında yazılan en büyük yapıttır. Kitabın yeterince pozitif özellikleri vardır ve bunların hepsini bir yazıda yansıtmak imkansız.

Sayın Aziz Hocam! Aslında bu mektubu uzun süredir yazmak istiyordum. Ama bir türlü bitiremedim, çünkü efsanevi kahraman Abbaskulu Bey Şadlinski adına lâayık kelime bulmak çok zor. Dün yazdığımı bugün beğenmiyor, bozuyorum. Sonunda bu büyük insan hakkında gelecek araştırmalarınız için gerekli olacak arzularımı söylemek istiyorum.

Abbaskulu Bey Şadlinski hakkında ilk bilgimden dolayı onun grubunda yer alarak, sonra bir öğretmen ve aydın gibi gençlerin öğretimi ve eğitimi ile ilgilendiğinden dolayı, bir çok madalyalarla ödüllendirilmiş, Lenin madalyalı öğretmen, ihtiyar yaşlarında emekli olmadan vefat etmiş, herkesin büyük saygıyla "Suleyman Hocam" çağırıldığı - babam Ekberov Süleyman Cabbar oğluna borcluyum.

Babam Abbaskulu Beyin halkın büyük muhabbetini kazandığını, keskin zekâlı bir şahıs olduğunu soylüyordu. Kitap da bu konuda yazıldı ve burada Abbaskulu bey şahıs olarak açıklanıyordu. Gelecekte

bu konunun daha da geniş olarak ele alınmasını arzu ediyorum.

Unutulmaz yazarımız (çok yakışıklı biri olduğundan dolayı ben onu Azerbaycan'ın Onore De Balzak'ı diye isimlendiriyorum) Ferman Kerimzade yazılarıyla ilgili bize gelir, babamla sohbet ederdi ve bazı kayıtlar yapardı.

Her zaman onların sohbetlerini hayranlıkla dinlerdim.

Babam Abbaskulu Bey Şadlinskinin silâh arkadaşlarından da övünerek sohbet açardı.

Kitapta Goravan köyünden Abbaskulu Bey'in silâh arkadaşlarından biri - yetim Ali'nin oğlu rahmetli Ekber amcadan bahsedildi. Babam onun büyük kahramanlıklar yaptığını, ağabeyi Habip amcanın ise Abbaskulu Bey'in yaveri olduğunu söylüyordu. Hayatının son yıllarını Hanlar bölgesinde geçirmiş Kerem dayı da Şadlinski'nin grubunda savaşmış. Onların evlâtları şimdi yaşıyor, özellikle Ekber amcanın Hanlar bölgesinde yaşayan oğlu Sadık Aliyev çok saygıdeğer bir aydındır ve bu olaylar üzerine araştırmalar yapıyor. Bunlar da gelecekte göz önüne alınsaydı, iyi olurdu.

Babam Abbaskulu Bey Şadlinskinin yakın silâh arkadaşı, onun hizmetlerinin değerlendirilmesine büyük zahmet harcamış Bilas Haydar oğlu Şadlinski hakkında da çok saygıyla konuşurdu ve her zaman iyi bir insan olarak hatırlardı.

Bilas Hocanın öğrencilerinden biri ağabeyim, cumhuriyetimizin ilk matematik filosofu, Akademik Y.Mehmetaliev ödülü olan Prof. Dr. Maarif Ekberovdur. Şadlinskiler Neslinin temsilçilerinden Cumhuriyetimizin ünlü cerrahı Azer Şadlinski'ni, ünlü

bilgin N.Nerimanov adına bağlı Azerbaycan Tıp Üniversitesi rektorünün I yardımcısı Vakif Şadlinskini gösterebilirim.

Kalbimi sevinç ve keder duygusu sarmıştı, göz yaşlarımın içime aktığını hissediyordum. İşte doğduğum eve giriyoruz. Şimdi bu evde yaşayan bir ermeni kadını karşımıza çıkıyor. Evimize, bahçemize bakıyorum. Aynı ev, aynı bahçedir, ama biz yokuz... Komşularımız Abbas amca, Penah amca, İbrahim amca, Pireli amca... yoklar... Hiç kimse yok, hiç kimsenin ailesi yok, ama evler yerli yerinde. Hepsine baktım, göz yaşlarımı tutamadım. Allaha şükürler olsun ki, bu adamların evlâtları şimdi Hanlar bölgesinde, Bakû şehrinde yaşıyorlar.

O gece bölge merkezinde otele kaldık. Sabah erken Gülçiçekle beraber Abbaskulu beyle Halil'in mezarlarını ziyarete gittim. Yolda bakımsızlıktan dolayı mezar taşlarının yıkıldığını, isimlerin silindiğini ve beni görünce rahmetlilerin ruhunun ne kadar sevineceğini düşünüyordum. Ama yaklaşınca gözlerime inanmadım. Hiç bir mezar yoktu, bu alanda tamir yapılmış gibi üzerleri çelikenmişti. Allahım, vahşiliğe bir bak! Bu daha o zamanlardı ki, "Hayastan Azerbaycan, biri sizin, biri bizim" - diye koro okuyorduk. Ayrıca biz o zaman tüm kudretiyle dünyaya meydan okuyan SSCB'de yaşıyorduk ve burada tüm milletlerin mânevi değerleri devletce muhafaza ediliyordu. Bu nasıl olabilirdi?

Kalbimden bu adaletsizliğe karşı bir isyan, bir hakyırtı koptu. Göz yaşlarımı tutamıyordum. Çünkü sevincimden de hiç bir şey kalmadı. Çiçekleri mezar yerlerine koydum, bu güzel insanlara rahmet okuyarak

oradan uzaklaştım. Uzaklaştıkça kendime geliyordum. Ama düşman onların mezarlarını yok etse de onları hatıralardan silemez. Abbaskulu beyin hatırası ebediyen kalbimizde ve hiç bir kuvvet onu kalbimizden koparamaz. Bu duygular nesillerden nesillere geçerek ebedî yaşayacak.

Sayın Aziz Hocam!

Kitabın en büyük değerlerinden biri Abbaskulu bey ve onun "Kırmızı Tabor" adlı grup tarafından eski Türk-Oğuz yurdunun şimdi "Ermenistan" denilen, Vedibasara topraklarının, Nahçıvan topraklarının ermeni taşnaklarından kahramanlıkla müdafaa edilmesinin, onların devlet kuruculuğundaki faaliyetinin güzel yansıtılmasıdır.

Nahçıvan topraklarında Abbaskulu Bey'in kendi silâhtaşlarıyla yaptığı kahramanlıkların şahidi olan ihtiyar öğretmen Ali Aliyev onun hakkında gürürla konuşuyordu.

Abbaskulu bey fakirlere, ihtiyacı olanlara maddî ve mânevî yardımda bulunuyordu. Savaşı bildiği kadar da insan ölümüne engel olmaya çalışırdı ve çoğu zaman da bunu başarırdı. Örnek olarak Gemerli koyunun ermenilerden kurtarılmasını gösterebiliriz. Ermeniler Abbaskulu Bey'in Gemerliğe yardım edeceğini duyduğunda ermeniler merkeze muracaat ederek yarın ilave yardım gönderilmesini istemişler. Ama Abbaskulu bey akşam 4 kişiyle (süvari) beraber Gemerliye gelmiş ihtiyarlarla konuşarak Vedi'de olan durumu da anlatmış, köy adamlarının Vedibasara'nın tehlikesiz yerlerine taşınmasına yardım etmiş. Bazıları düşmanlardan kurtularak Güneye - Arazın öbür tarafına geçtiler.

Ermeniler bunu sonra duymuşlar ve Abbaskulu Bey'in zekâsına hayran kalmışlar. Abbaskulu Bey'in kahramanlıklarını ermeni yazarların bile hayranlıkla yazmak zorunda kaldığı kitapta yansıtılıyor.

Tüm bunlar Abbaskulu Bey'in büyük şahış olduğunu bir daha onaylıyor ve onun 110. doğum yıldönümünün devlet düzeyinde yapılması Abbaskulu bey ve onun kahraman silâh arkadaşlarının ruhu karşısında bizim borcumuz.

Kitap hakkında Azerbaycan Televizyon ve Radyosu aracılığıyla okuyucularla ilişkilerin yapılması da gerekti.

Sonra Abbaskulu bey'in doğum yıldönümünün kutlanması hakkında Cumhuriyetimizin bilim, kültür adamları ve aydınlarının Cumhurbaşkanımız Haydar Aliyev ve Nahçıvan Muhtar Cumhuriyeti Millî Meclisinin başkanı Vasif Talıbov'a muracaat edilmeli.

Düşünüyorum ki, Ermenistan'dan göçe zorlanmış insanların çoğunun Bakü'nün 8. kilometr denilen (aslında isimsiz) kasabasında yaşadıklarını göz önüne alarak oraya Abbaskulu Bey Şadlinski'nin isminin verilmesi, "Neftçiler" metrosunun çıkışında çevre düzenlemesi, heykelinin yapılması, Nahçıvan'da, Bakü'de, Gence'de yıldönümünün kutlanması, Onun hayatını yansıtan sinema filmleri yapılması ve yeni kitapların yazılması bu büyük insanın hatırasına lâayık bir armağan olacaktır.

Saygılarla, *Bahtiyar Ekberov.*

"Halk" gazetesini, 26 Haziran, 1997

TARİHİN DİLİ İLE KONUŞAN KİTAP

Tarih, insanlığın yaratıldığı günden beri özgürlüğe can attığını kanıtıyor. Bu yüzden de eski köle dünyasının büyük kahramanı Spartak özgürlük bayrağını göklere yücelterek özgürlük, mücadelesine girişerek, korkusu tüm dünyayı sarmış Roma ordusunu defalarca yenmesi karşısında hayrette kalan Roma devletinin Baş Konsolosu Kras'ın "ne istiyorsun?" sorusuna "sadece özgürlük, başka hiç bir şey" diye cevap verdi. Yahut, senelerce mücadeleden sonra büyük kahramanımız Babek oğluna mektubunda şöyle yazıyordu: "1 gün özgür yaşamayı 40 yıl köle olarak yaşamaya tercih ederim".

Kılınçdan alevler saçan, haykırtısıyla yeri, göyü titreten Köroğlu, ismi dillerden düşmeğen Kaçak Nebi; Settarhan, Şeyh Hiyabanî özgürlük uğruna mücadelenin en büyük temsilçileridir.

Şanlı tarihimizi yazmak, onu yeni nesillere iletmek büyük ve şerefli bir iş olmakla beraber, halkın daha güzel, daha mutlu gelecek için mücadele etmeğine büyük katkısı olacaktır. Bu yüzden ünlü filoloji uzmanı, yetenekli şair, "Altun kalem" ödülü olan Azerbaycan Ansiklopedisinin genel denetçisi İsmayıl Veliyev'in "Dünya Susuyor, Tarih Susmaz" adlı ("Gençlik" yayınevi, Bakû, 1994) büyük kitabı okuyuculara mükemmel bir armağandır.

Kitap halkımızın kaderi üzerine yazıldı. Kitapta halkımızın özgürlük uğruna yaptığı mücadelelerden geniş bahsediliyor.

Kitapta olan yazılar farklı gazetelerde yayınlanarak okuyucuların dikkatini çekmiş. 1990'dan sonra Cumhuriyetimizde olan politik olayları, millî

münasebetleri, millî tartışmaları yoğunlaştıranlar, "kör politikanın duymaz mudafacıları" olarak kitapta gösteriliyor. "Bu Rüzgâr Nereden Esti", "Çektiğimiz Çileler, Gördüğümüz Açılar", "Karabağ Düğümü", "Azerbaycan'lılar Kovuldu, Ermeniler Silâhlandı", "Yarının Kavşağında" ve diğer yazılarında halkımızın çektiği acılardan, Ermenistan'dan, eski Oğuz—Türk topraklarından Azerilerin kovulması, birçok bölge, şehir ve köylerimizin işgal olunması, Halkımızın gurur kalesi olan Laçın'ın, kudret kalesi olan Şuşa'nın düşmanlar tarafından alınmasının bir-biriyle bağlılığı, bu yolda yapılmış yanlışlıklar, doğru yola çıkmanın çözümleri son derece güzel izah edilmiş.

Kitabın "Azerbaycan Hedef Seçildi" bölümünde topraklarımıza göz dikmiş ermeni politik kurumlarının planlı kundakçılık hareketleri gösteriliyor. Ermeni liderlerinin Azerbaycan, onun Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev hakkında böhlan dolu yazıları keskin şekilde cevaplanıyor.

Yazar, ermeni sahtekârlarının iddialarını sağlam kaynaklara dayanarak reddediyor.

Yazarın, kaderin hükmüyle Kazakistan topraklarında yurt edinmiş soydaşlarımızla buluşması, Türkiye'de farklı politik ve bilginlerle yaptığı sohbetler üzerine kayıtları açık, çok ilginç mevzudadır.

Kitapta dikkatiçeken konular çok, ama hepsini yazıda yansıtamayız. Yüksek düzeyde yazılmış "Dünya Susuyor, Tarih Susmaz" kitabı tarihi geçmişimizi yansıttığınca bilginler, öğrenciler, okuyucular için çok faydalıdır. Yazar şimdi kitabın ikinci bölümünü yazmaktadır.

Duyduğum kadarıyla ikinci bölüm sayın Cumhurbaşkanımız Haydar Aliyev'in Cumhurbaşkanı seçiminden sonraki zamanı yansıtacak.

Tarihimizin önemli bir zamanının araştırılması, objektif ve kaynaklara dayanarak devlet bağımsızlığının ve egemenliğinin korunması yolundaki problemlerinin incelenmesinde yazara başarılar diliyoruz.

"Yeni Azerbaycan" gazetesi, 30 Aralık, 1995

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	4
1 bölüm. Milli Anayasa'mız Haydar Aliyev Anayasa'sıdır.....	6
2 bölüm. Anayasalar üzerine görüşmeler.....	16
Azerbaycan'ın yeni dış politikasında Cumhurbaşkanımız Haydar Aliyev'in yabancı ülkelere ziyaretleri büyük önem arz ediyor.	34
3 bölüm. Büyük ümidimiz yeniden iktidara döndü. / Kurtuluş dizisi, "Yılın adamı" ve Lizbon zirve görüşünün sonucu üzerine Sabirabat bölgesinde toplantıda yapılmış görüşme (televizyonla da yayımlandı).....	49
4 bölüm. Haydar Aliyev'in ABD'ye ilk resmî ziyareti.....	56
5 bölüm. Azerbaycan'da yeni Mahkeme ve ya Anayasa Mahkemesi üzerine mulâhazalar.....	66
6 bölüm. Eserler üzerine düşünceler	
Bu zekî kelmaları yalnız deha insanlar söyleyebilir, ve ya Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı Sn.Haydar Aliyev'in "Deyimler" ve "Bağımsızlık Yolu" kitapları üzerine düşünceler.....	75
"Azerbaycan devletçiliği üzerine mükemmel bir eser"	81
"Uyuşturucuyla mücadele herkesin borcu".....	84
"Vedibasara'da bir yurt vardı...".....	87
Tarihin dili ile konuşan kitap.....	92

Әкбәров Баһишјар Сулейман оғлу
HEJDƏP ƏЛИЈЕВ МИЛЛИ КОНСТИТУСИЈАМИЗЫН
ЈАРАДЫЧЫСЫ ВӘ БЛИНСИДИР

(Түрк дилиндә)

“Азәрбајҗан Енсиклопедијасы” ИПБ

Бакы—1998

Фотолар *Р. Бағыровундур*
Рәссамы *С. Мустафаоғлу*
Техниқи редактор *С. Әһмәдов*

Лығылмаға верилмиш 26. 03. 98. Чапа имзаланмиш 01. 04. 98.
Форматы 60x84 1/16. Шәрти №. в. 6.0. Несаб-н. в. 4.2. Тиражы 500.
Сифарши 149. Гүҗмәти мугавилә шлә .

Азәрбајҗан Республикасы Мәтбуат вә Информасија Назирлији
“Азәрбајҗан Енсиклопедијасы” Нәшријят-Полиграфија Бирлији
Бакы—370004. Бөјүк Гала күч, 41.

“Көјгүрк” нәшријятывин мәтбәәси.
Бакы—370004. Ичәри шәһәр, Б. Гала күчәси, 41.

BAHTIYAR EKBEROV
Professor Dr.

Eski Vedibasarin Goravan köyünde, müdrik ihtiyar, Lenin madalyası ödüllü, Emektar öğretmen **Suleyman Ekberov**'un ailesinde doğdu. Daha küçükken 1948'de ailesi ile beraber şimdi Ermenistan denilen eski baba yurdundan göç edilerek Hanlar şehrine taşındı ve 3 nolu orta okuldan mezun oldu. Aile durumundan dolayı iki sene kolhozda (kollektif çiftlik) ve bölge çocuk kütüphanesinde çalıştı ve 1958'de Azerbaycan Devlet Üniversitesinin Hukuk fakültesine girdi. 1963'te aynı fakülteyi üstün başarı ile bitirdi ve öğretim görevlisi olarak fakültede çalışmaya başladı.

1964'ten 1992'ye kadar Yüksek Mahkemede çalıştı, halk yargıçısı seçildi, mahkeme başkanı oldu.

Çeşitli bölgelerden milletvekili oldu, uzun süre Bakü şehrinin hukuksal propogant şübesine başkanlık yaptı. Şimdi Cumhuriyetin Avukatlar Heyeti'nin üyesidir.

Bahtiyar Ekberov göçmenlere, kendi evlerinden çıkmak zorunda kalmış soydaşlarımıza, bununla birlikte emeklilere, yaşlılara ve az çetli vatandaşlara karşılıksız olarak hukuksal yardımda bulunuyor.

Bahtiyar Ekberov aynı zamanda bilimsel araştırma çalışmalarlarıyla da uğraşiyor. Daha Üniversite yıllarında fakültenin öğrenci bilimsel kurumunun başkanı olarak Moskova, Leningrat, Tiflis Devlet Üniversitelerinde çeşitli konularda bilimsel konferanslar vermiş, devlet kuruculuğu ve egemenliği üzerine asıl fikirler söylemiş. Pratik alanda çalışmasına rağmen Bahtiyar Ekberov master tezi, 25'den fazla bilimsel eser, bununla birlikte 5 kitap yazdı. Kitaplardan biri SSCB "**Bilim**" kurumunun özel diploması ile ödüllendirildi. Eserlerinden dolayı Hukuk Doktoru adı verildi.

Bahtiyar Ekberov'a 1994'te Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü'nce (UNESCO) kurulmuş Uluslararası Komisyon'un kararıyla (Moskova) "**Hukuk bilimleri magistri**" ad: ve Uluslararası hukukçu ünvanı verildi.

Mart 1995'te dünyanın 170'den fazla aliminin katıldığı yarışmayı kazanarak **Azerbaycan Devlet Kuruculuğu ve Uluslararası ilişkiler Enstitüsü'nun fahri Profesörü** ünvanını aldı.

Bahtiyar Ekberov Azerbaycan Cumhuriyeti'nin yeni Anayasa'sının müzakeresinde aktif çalıştığından, "**Azer bay can**", "**Yeni Azerbaycan**" ve diğer gazetelerde, Azerbaycan Televizyonunda devamlı olarak insan haklarının savunulması konusunda görüşlerini ifade etmesinden dolayı Azerbaycan medya organlarının Sendikacılar Birliği Reyaset heyetinin kararıyla "**Başarılı**" gazeteci ödülünü kazandı ve ona "**Kamil Sanatçı**" diploması verildi. Bahtiyar Ekberov **Yeni Azerbaycan Partisi** üyesidir.